

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Lucie Janíčková

Proměny výuky na středních školách v Moravských Budějovicích
v průběhu 20. století s přihlédnutím k dějinám města a základních
škol

Olomouc 2019

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Proměny výuky na středních školách v Moravských Budějovicích v průběhu 20. století**“ vypracovala samostatně a že jsem použila jen literaturu a prameny uvedené v seznamu literatury a pramenů.

V Olomouci dne 23. 4. 2019

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, pracovníkům Státního okresního archivu v Třebíči s pracovištěm v Moravských Budějovicích za pomoc, ochotu a trpělivost při mém bádání, a především své rodině za podporu během studia na vysoké škole.

Obsah

Úvod.....	5
1 Dějiny Moravských Budějovic.....	7
1.1 Založení města	7
1.2 Moravské Budějovice pod vládou šlechtických rodů	8
1.3 Moravské Budějovice od vlády Wallisů do revolučních let	10
1.4 Moravské Budějovice ve válečném období	11
1.5 Od druhé světové války do současnosti	12
1.6 Významné osobnosti působící v Moravských Budějovicích	15
2 Dějiny školství v Moravských Budějovicích	18
2.1 Školství v Moravských Budějovicích od počátku do 18. století.....	18
2.2 Školství v Moravských Budějovicích před tereziánskými reformami.....	19
2.3 Školství v Moravských Budějovicích za Marie Terezie	20
2.4 Školství v Moravských Budějovicích v 19. století	21
2.5 Školství v Moravských Budějovicích od první světové války do současnosti	24
3 Současné základní školy v Moravských Budějovicích.....	27
3.1 Základní škola Havlíčkova	27
3.2 Základní škola T. G. Masaryka.....	28
3.3 Základní škola a Praktická škola.....	29
3.4 Základní umělecká škola	29
4 Vývoj současných středních škol v Moravských Budějovicích	31
4.1 Gymnázium Moravské Budějovice	31
4.1.1 Prvotní snahy o založení gymnázia v Moravských Budějovicích.....	31
4.1.2 Zřízení gymnázia.....	32
4.1.3 Gymnázium za první světové války	33
4.1.4 Gymnázium za druhé světové války	34
4.1.5 Gymnázium od poválečného období až do současnosti.....	35
4.1.6 Významní absolventi moravskobudějovického gymnázia.....	37
4.1.7 Proměny výuky na Gymnáziu	39
4.2 Střední škola řemesel a služeb	42
4.2.1 Střední odborné učiliště strojírenské	42
4.2.2 Střední odborné učiliště zemědělské	46
4.2.3 Střední odborné učiliště lesnické.....	46
4.2.4 Proměny výuky na Střední škole řemesel a služeb	47

4.3 Střední odborná škola Moravské Budějovice	49
5 Praktická část.....	51
5.1 Metodický list	53
5.2 Rozhovor s bývalou absolventkou Gymnázia Moravské Budějovice	56
6 Závěr.....	60
7 Seznam zkratk.....	62
8 Seznam pramenů a literatury	63
9 Seznam příloh.....	68

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala téma „Proměny výuky na středních školách v Moravských Budějovicích v průběhu 20. století“. Pro výběr tohoto tématu jsem měla hned několik důvodů. Prvním z nich je, že jako budoucí učitelka dějepisu toto téma mohu nadále využít v běžné výuce, a to například při výuce regionálních dějin. Dalším důvodem je to, že Moravské Budějovice leží nedaleko místa, odkud sama pocházím. Bylo by tedy nevhodné, abych sama neznala historii města a školství, ve kterém jsem sama vyrůstala. Nadále se domnívám, že školství v Moravských Budějovicích má více než stoletou tradici, takže určitě stojí za to se s tímto tématem více seznámit a zabývat se jím. Dalším důvodem je i to, že gymnázium v Moravských Budějovicích jsem sama úspěšně ukončila.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí. V první části se zabývám historickým vývojem města a nejvýznamnějších osobností, které se o tento vývoj zasloužily. Historie města je dle mého názoru velmi úzce provázaná s historií školství, kterou se zabývám v následující kapitole. Nadále se ve své práci budu věnovat vzniku základních škol v Moravských Budějovicích, jmenovitě Základní škole ul. Havlíčkova 933, Základní škole T. G. Masaryka, Základní umělecké škole a Základní praktické škole. Následně se budu věnovat školám středním, jejich vzniku, vývoji a působení. Jmenovitě se jedná o Gymnázium, Střední odbornou školu a Střední školu řemesel a služeb. Ve druhé části své práce popisuji praktickou exkurzi po Moravských Budějovicích s metodickým listem, který žáci během exkurze budou muset vypracovat.

Pro tuto práci jsem sháněla především archivní materiál a literaturu, která je propojená se školstvím přímo v Moravských Budějovicích. Velmi důležitou oporou se pro mě staly Pamětní knihy, které zpracovávají dějiny města i dějiny škol. Přínosné byly ale i knihy, které se zabývají historií města a školství. Dalším zdrojem informací byly Vlastivědné sborníky, věnující se školství v Moravských Budějovicích ve formě článků, které jsou dále specifikovány na Třebíčsko, Jemnicko a Moravskobudějovicko.

Přínosné byly i články o historii školství a škol z místního městského Zpravodaje, který pro své občany vydává město Moravské Budějovice. Historii jednotlivých škol jsem čerpala z kronik škol, ve kterých je jejich vývoj přehledně uspořádán podle jednotlivých školních let.

Archivní materiály byly velmi přínosné, ale nebyly pro zpracování celé diplomové práce dostačující. Musela jsem tedy použít i regionální literaturu, která se týkala především školství v Moravských Budějovicích. K dějinám pedagogiky jsem rovněž nenašla žádnou odpovídající literaturu, která by se věnovala pouze moravskobudějovickému regionu. Domnívám se, že tento problém nastal kvůli tomu, že jsem si vybrala pouze regionální téma, bez větších přesahů. Použila jsem tedy knihu od Tomáše Kaspera a Dany Kasperové Dějiny Pedagogiky, kde rozebírá dějiny školství v českých zemích.

1 Dějiny Moravských Budějovic

Město Moravské Budějovice leží v okrese Třebíč, v kraji Vysočina. Nachází se na jihozápadní Moravě, na okraji Českomoravské vysočiny, asi 19 km jižně od Třebíče. Město najdeme na spojnici mezi Jihlavou a Znojmem a protéká jím řeka Rokytná.¹ Moravské Budějovice jsou obcí s rozšířenou působností a jejich součástí jsou i malé obce Jackov, Lažínky, Vesce a Vranín. Moravské Budějovice mají 7 397 obyvatel² a jejich dominantou je zámek a kostel. V zámku se nachází Muzeum řemesel a při kostele se tyčí kostelní věž, která slouží jako rozhledna.

1.1 Založení města

Moravské Budějovice vznikly v místě, kde Haberská obchodní stezka, která byla jednou z hlavních obchodních cest, která spojovala Čechy a Moravu, překračovala říčku Rokytnou. Vznik města nelze přesně datovat, ale nejstarší písemná zmínka o městě pochází z roku 1231, kdy papež Řehoř IX. oznamuje, že bere pod svoji ochranu královnu Konstancii Uherskou, vdovu po Přemyslu Otakarovi I., i s jejími statky a provinciemi, mezi které patřila i provincie budějovická.³ Název osady vznikl původně z osobního jména Buděj, které bylo zkratkou ke jménu Budivoj, Budislav, nebo Budimír.⁴

Od svého vzniku patřily Moravské Budějovice k zeměpanskému zboží, jehož správní centrum bylo na bitovském hradě. Postavení Budějovic v tomto čase nebylo zcela jasné, ale pravděpodobně se jednalo o tržní osadu. Nasvědčuje tomu i půdorys osady, jejímž centrem byl farní kostel. V dnešní době se na tomto místě nachází náměstí ČSA.⁵ Dále není zcela doložena existence hradu, který se v Budějovicích nacházel. Moravské Budějovice byly ale obehnané hradbami, jejichž zbytek je dnes k vidění za farní budovou. Ve druhé polovině 13. století došlo k založení města, kdy se prostorné tržiště – Dolní rynek, dnešní náměstí Míru, připojilo ke stávající osadě. V roce 1240, po smrti královny Konstancie, přešlo patronátní právo kostela pod tišnovský cisterciánský klášter.⁶

¹ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 9.

² <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr> [online]. [cit. 2018-11-19].

³ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997, s. 495.

⁴ Fišer, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do roku 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 34.

⁵ Tamtéž, s. 496.

⁶ Tamtéž, s. 497.

1.2 Moravské Budějovice pod vládou šlechtických rodů

Roku 1307 získal jako léno bitovský hrad Rajmund z Lichtenburka, čímž získal i Moravské Budějovice a většinu okolních statků. Tím se Moravské Budějovice staly městem poddanským a na několik desítek let byly pod vládou Lichtenburků.⁷ Na přelomu 14. a 15. století byly politické poměry na Moravskobudějovicku silně poznamenány válkami mezi markrabaty Joštem a Prokopem, kteří v této době na Moravě vládli. Konflikty vznikly kvůli náboženskému vyznání, kde Markrabě Jošt inklinoval k husitství a markrabě Prokop ke katolicismu. Pán Moravských Budějovic, Jan z Lichtenburka byl rovněž nakloněn k husitství a pozval na svoje sídlo v roce 1410 Jeronýma Pražského.⁸

Další informace o vývoji města máme až z konce 15. století. Ve městě se začala usazovat drobná šlechta a nová generace pánů z Lichtenburka byla velmi svárlivá a majetnická. Roku 1498 získal Herych z Lichtenburka od Vladislava Jagellonského město do dědičného vlastnictví a obdržel na začátku 16. století zpět právo mílové a směl užívat vlastní znak a pečeť. Po jeho smrti město zdědili jeho čtyři synové, kteří se o město nestarali. Město postupem času chátralo, až jej začali rozprodávat. Poslední zmínky o Lichtenburcích pocházejí z roku 1517, kdy tento dříve mocný rod postupně zaniká a město získávají Valdštejnové.⁹

Moravské Budějovice byly jediným městem, které Valdštejnové vlastnili. Během přibližně 100 let, kdy měli město pod svojí nadvládou, byla městu poskytována veškerá podpora, která vedla k jeho rozvoji, ať už se jednalo o jarmarky, nebo o rozšiřování území. Valdštejnové důrazně bránili svá práva a privilegia.¹⁰

V roce 1532 zasáhl město rozsáhlý požár, při kterém shořela i panská stavení, včetně hradu. Valdštejnové si po požáru za svůj příbytek zvolili měšťanský dům, který byl dostačující pro jejich občasné návštěvy, trvaleji přebývali v nedaleké Brtnici. Vzhledem k tomu, že majitelé své panství jen navštěvovali, stala se důležitým správním orgánem městská rada. Členů rady bylo 12 a byli dosazováni a schvalováni vrchností. Rada byla velmi samostatná, ale přesto její chod kontrolovala vrchnost.¹¹

⁷ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do roku 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 497.

⁸ Tamtéž, s. 67.

⁹ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 499.

¹⁰ Tamtéž, s. 500.

¹¹ Tamtéž, s. 501.

Tato doba, kdy město nebylo pod přímým dohledem, byla paradoxně velmi úspěšná a městu se dařilo. Jediné, co jej v této době trápilo, byly obchody Židů, které byly velmi rozšířené. Židé obchodovali s obilím, s dobytkem, a to i v přilehlém okolí. Poslední zápis o Židech v Moravských Budějovicích pochází z roku 1562, poté byli z města vypovězeni. Příčinou byly zřejmě veliké dluhy obyvatel a dle pověsti i kvůli tomu, že do města zavlekli mor.¹²

Roku 1588 získaly Moravské Budějovice další privilegia a výsady a vzrůstala se řemesla. Město mělo i vlastní školu, kde vyučovali absolventi pražské univerzity. Vysoká životní úroveň se dala určit i dle vybudovaného městského vodovodu a vydlážděného náměstí.¹³

Doba po bitvě na Bílé hoře byla pro město pohromou. Pán města, Zdeněk Brtnický z Valdštejna, byl odsouzen k trestu smrti. Když však náhle zemřel, získal město vydrancované průtahy vojsk a vyhladovělé vydržováním vlastního vojska rod pánů ze Schaumburka.¹⁴ Prvním z tohoto rodu byl plukovník Hanibal ze Schaumburku, který se vypracoval až na polního maršála. Většinu času trávil v armádě a město spravoval rytíř Eucharius Horst. Roku 1648 získal panství Rudolf Jindřich ze Schaumburka, který se rozhodl po dlouhé době opět usadit v Moravských Budějovicích. Žádný z měšťanských domů se mu nezdál být dostačující, tak násilně spojil tři domy dohromady a vybudoval z nich zámek. Jindřich odmítal respektovat městská práva a choval se jako neomezený pán, který neuznával samosprávu. Místní obyvatelé si toto příkoří nechtěli nechat líbit. Někteří z obyvatel se rozhodli z města odejít, zbylí začali spor řešit s vrchností, která chtěla situaci urovnat soudní cestou. Tento spor trval přes 30 let a byl velmi ekonomicky vyčerpávající.¹⁵

V roce 1673 shořela více než polovina města, což přispělo k dalšímu vylidňování. Nadále se táhnoucí spor ohrožoval zbylý majetek a finance měšťanů, kteří museli robotovat. Toto nepatřičné chování kritizovali i královští úředníci, kterým osud Moravských Budějovic nebyl lhostejný. Svízelnou situaci vyřešila až smrt nenáviděného Schaumburka. Jeho vdova uzavřela s vyčerpaným městem smír, který byl pro město vlastně záchranou. Po vládě rodu

¹² FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 76.

¹³ Tamtéž, s. 77-79.

¹⁴ NEKUDA, Vladimír, *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 505.

¹⁵ Tamtéž, s. 506-507.

Schaumburků bylo město ekonomicky vyčerpané, roztržité, s morálně zlomenými měšťany. Situace se začala uklidňovat, když se vlády ujali Wallisové.¹⁶

1.3 Moravské Budějovice od vlády Wallisů do revolučních let

Wallisové získali město velmi zchudlé a znehodnocené. Jako panovníci byli ale velmi hodní a korektní. Na začátku 19. století město zasáhly napoleonské války. Měšťané byli nadšeni z kázně a skvělého vojenského tábora francouzských vojsk, a když 13. září 1809 zemřel ve městě divizní generál Jan z Boudetu, byli svědky nevídaného pohřbu. Z rodu Wallisů je pro Moravské Budějovice nejdůležitější asi Josef Wallis, který jako prezident rakouské dvorské komory musel vyhlásit v roce 1811 státní úpadek a první měnovou reformu.¹⁷

Velkým zlomem pro město byl určitě revoluční rok 1848. Ve městě probíhaly volby do Frankfurtského sněmu a po zrušení roboty bylo třeba vytvořit nový systém, kterým by bylo město spravováno. Důležitým krokem bylo to, že byl v roce 1850 ve městě zřízen soud berní a okresní. Moravské Budějovice spadaly pod politický okres se sídlem ve Znojmě. Mezi léty 1855 a 1867 z něj byly vyjmuty, ale poté opět vráceny. Roku 1896 bylo ve městě zřízeno okresní hejtmánství, což znamenalo, že byl tento okres vyčleněn ze Znojemska. V roce 1861 byla zřízena městská samospráva a roku 1882 byl zvolen první starosta, Josef Purcner.¹⁸

Na přelomu 19. a 20. století docházelo k velkému nárůstu různých organizací a spolků, což s sebou neslo velký politický a kulturní vzestup. Tento trend se nevyhnul ani Moravským Budějovicím.¹⁹

Jako první ze spolků byl založen Čtenářský spolek Budivoj, který se stal nejdůležitějším českým spolkem ve městě. Za jeho pomoci byla zřízena knihovna a zabýval se kulturní a vzdělávací činností. Jeho hlavními tehdejšími představiteli byli JUDr. Eduard Špatinka, který později založil ochotnické divadlo, a Páter Václav Kosmák, který byl velmi známým moravským spisovatelem. Na popud tohoto spolku byla ve města založena Vzájemná záložna, díky které se rozvinulo především drobné podnikání a z financí byl postaven Národní dům, tzv. Beseda, která ve městě funguje do dnes. Dalším důležitým

¹⁶ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 98-99.

¹⁷ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 505-507.

¹⁸ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 175-181.

¹⁹ Tamtéž, s. 182.

krokem bylo založení Městské spořitelny. Jako další spolky bych uvedla například Orel, Rybářský spolek, Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny a samozřejmě Sokol, díky kterému byla zřízena plovárna a konala se spousta divadelních představení. Poté, co se Sokolové nepohodli s Budivojem, přišli o prostory, kde pořádali kulturní akce. Sokolové si tedy postavili v sokolovně vlastní jeviště.²⁰

Významným rodákem z Moravských Budějovic je Jaroslav Palliardi, archeolog a redaktor Časopisu vlastneckého muzejního spolku v Olomouci. Založil spolek Politický pokrokový klub pro jihozápadní Moravu. V této době vzniklo i městské muzeum a začaly se vydávat místní tiskoviny. Velký zlom pro město nastal v letech 1869 až 1871, kdy byla vybudována železniční trať z Vídně do Prahy, která přinesla městu lepší propojení s okolím, tedy i větší šance pro řemesla.

1.4 Moravské Budějovice ve válečném období

První republika byla československými občany města velmi vítána. V roce 1919 se konaly první všeobecné, rovné, přímé volby a po krátkých hospodářských problémech nastalo období rozmachu. Spolková činnost jen kvetla a ve městě bylo založeno několik nových politických stran. V rozmachu bylo i stavebnictví. Nová sídla si postavil Sokol i Orel, byly postaveny budovy pro okresní soud a úřad, budova Masarykovy obecné školy, spořitelna a budova gymnázia. V roce 1921 byla vystavěna městská elektrárna, která dodávala elektrinu pro celé město. Roku 1929 přišla i do Moravských Budějovic krize, která znamenala všechny podniky, které musely omezit svůj provoz, nebo výrobu úplně zastavit.²¹

Nemilým překvapením pro budějovické obyvatele byl mnichovský diktát. Celým moravskobudějovickým okresem procházela jedním směrem německá armáda a zanedlouho druhým směrem obyvatelé, respektive uprchlíci, ze zabraného znojemského okresu. Moravské Budějovice se tedy rázem staly největším městem na jižní hranici, které nebylo obsazeno. Zároveň to bylo město, do kterého se přesunula většina důležitých hospodářských, politických a kulturních institucí, ať už se jednalo o školy, nebo krajský soud.²² Dlouhých 6 let okupace město velmi ovlivnilo a mnoho lidí nesouhlasilo

²⁰ RADOBERSKÁ, H. *Historie města: Z dějin Moravských Budějovic*. Město Moravské Budějovice: Oficiální web města [online]. 2007, 26.11.207 [cit. 2019-03-04]. dostupné z: <http://www.mbudejovice.cz/historie-mesta/d-42807/p1=41859>

²¹ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 212-218.

²² Tamtéž, s. 247-248.

s ústupkovou politikou, proto v březnu roku 1939 v Moravských Budějovicích vznikla odbojová organizace Obrana národa. Tato velmi dobře strukturovaná a utajená organizace ale nikdy nebyla využita, ani během druhé světové války (1939-1945). Skupina byla během několika málo let infiltrována agenty StB a prozrazena. Desítky jejich členů byli zatčeni a šest z nich bylo popraveno. Vedle této skupiny v Budějovicích fungovala ještě jedna odbojová skupina, Moravská rovnost, která předávala a dále šířila nelegální tiskoviny. Členové této skupiny byli rovněž odhaleni a pozatýkáni, mnozí odsouzeni k těžkým žalářům, někteří k trestu smrti.²³

Odbojová činnost v Moravských Budějovicích a přilehlém okolí byla na dlouhou dobu zlikvidována. Až v roce 1944 nedaleko Kramolína, asi 30 km od Moravských Budějovic, se snesli 4 čeští parašutisté, kteří byli vysláni z Londýna a jejich úkolem bylo připravit ozbrojené povstání. Skupina Spelter ale měla již od začátku velké problémy. Nakonec byly uskutečněny pouze 2 shozy vojenského materiálu, poté byla skupina odhalena a 11 osob bylo popraveno.²⁴

Další skupinou, která byla protektorátem a druhou světovou válkou velmi zasažena, byli Židé. Z 82 deportovaných Židů se po válce zpět do Moravských Budějovic vrátili pouze dva.²⁵

1.5 Od druhé světové války do současnosti

Po druhé světové válce se město opět pomalu probouzelo k životu. Byla vybudována nová místní správa a roku 1946 se konaly poslední demokratické volby, které s velkou převahou vyhráli lidovci a agráři. V porovnání s celostátními výsledky utrpěla komunistická strana na moravskobudějovicku největší porážku, neboť zde byl silný vliv katolické církve. Někteří duchovní byli voleni do funkcí v různých veřejných spolcích, a měli tedy velký vliv na místní obyvatel. Výsledek voleb jasně ukazuje, že místní okres se nechtěl nechat komunisty pohltnout a k obsazení regionu došlo až v roce 1948. Po volbách začaly silné perzekuce, cenzura a čistky. Akční výbor Národní fronty pořádal akce, které měly vést k budování republiky. Tyto akce však na moravskobudějovicku nebyly místními

²³ LEŽÁK, L. Moravské Budějovice v odboji a utrpení v letech 1938-1945. Moravské Budějovice 1995., s. 55-60.

²⁴ Tamtéž, s. 60-65.

²⁵ RADOBERSKÁ, H. *Historie města: Z dějin Moravských Budějovic*. Město Moravské Budějovice: Oficiální web města [online]. 2007, 26.11.207 [cit. 2019-03-04]. dostupné z: <http://www.mbudejovice.cz/historie-mesta/d-42807/p1=41859>

obyvateli podporovány.²⁶ Ihned po osvobození začal rychlý odsun Němců. V roce 1949 došlo k regionálním změnám a přerozdělení okresů. Správní okres Moravské Budějovice byl rozdělen na dvě části, a to soudní okres Moravské Budějovice a soudní okres Jemnice. Dne 23. února 1949 byl přijat zákon o Jednotných zemědělských družstvech. Jejich zakládání začalo dne 1. dubna, ale plánu kolektivizace nebyli místní obyvatelé na moravskobudějovicku nakloněni.²⁷

V roce 1950 začala éra, ve které byli rolníci režimem diskriminováni. Komunistický režim dělal vše pro to, aby zlomil místní obyvatele a ti vstoupili do strany. Na moravskobudějovicku se našlo několik odbojových skupin, které nevěřili, že komunisté vydrží u moci dlouhou dobu a očekávali navrácení demokracie, proto se snažili tento politický stav sabotovat. Jednalo se o rozsáhlou skupinu Lenka – Jih, která působila od Jihlavy až po Moravské Budějovice a počet jejich členů není přesně zjistitelný. Zasloužila se zejména o zpravodajskou činnost, neboť na jiné, nebo větší akce neměla prostředky. Dále se jednalo o skupinu obyvatel okolo studenta Jaroslava Prudíka. Skupina s názvem Prudík a spol. se zabývala rovněž zpravodajskou činností a rozšiřováním letáků, které i později pomáhali tisknout. Poslední působící skupinou na tomto okrese byla skupina Smetana a spol. Tato skupina fungovala od roku 1949 a byla velmi rozsáhlá a vyzbrojená, neboť ji po první odbojové činnosti zůstalo velké množství zbraní.²⁸

Skupina se věnovala pouze zasílání letáků a tajných informací do zahraničí. Než se stihla více politicky zapojit, byla infiltrována nastrčeným agentem StB a zničena. V rámci této skupiny bylo celkem zatčeno 20 členů, kteří byli souzeni v Besedě v Moravských Budějovicích.²⁹

Dne 2. července 1951 byli v nedalekých Babicích zastřeleni tři členi národního výboru. Tento čin byl připsán teroristické skupině okolo Ladislava Malého, jehož osoba zůstává do dnes opředená mnoha tajemstvími a nejasnostmi. Spolu s Ladislavem Malým se akce v Babicích účastnili Antonín Mityška, Stanislav Plichta a Antonín Plichta mladší. Jisté je pouze to, že do tohoto případu byl mistrně vmanipulován i katolický kněz Jan Bula, ačkoliv s případem neměl nic společného. Po této násilné akci byl zpřísněn dohled na celém

²⁶ JANOUŠEK, Pavel: Případ Babice. Třebíč 2001, s. 23.

²⁷ RADOBERSKÁ, H. *Historie města: Z dějin Moravských Budějovic*. Město Moravské Budějovice: Oficiální web města [online]. 2007, 26.11.207 [cit. 2019-03-21]. dostupné z: <http://www.mbudejovice.cz/historie-mesta/d-42807/p1=41859>

²⁸ JAKUBÍČKOVÁ, Alena: *Komunismus na Vysočině: Případ Babice*. Jihlava 2001, s. 101.

²⁹ Tamtéž, s. 102.

okrese. Počet odsouzených po babickém případě je děsivý. Jedenáct trestů smrti, čtyřikrát doživotí a 69 odsouzených na několik desítek let.³⁰

Další změna přišla v roce 1960, kdy byl 1. července 1960 zrušen okres Moravské Budějovice a město bylo součástí okresu Třebíč, který byl v Jihomoravském kraji. Když v roce 1968 nastalo Pražské jaro a s ním uvolnění režimu, obyvatelé města to vítali s nadšením a nadějí, že tento politický útlak komunistického režimu brzy skončí. Místo toho nastala tvrdá sovětská okupace. Obyvatelé Moravských Budějovicích se báli, když viděli kolony nákladních aut, obrněných vozidel a tanků. Nijak násilně se nebránili. Docházelo pouze k vyvěšování plakátů do výloh obchodů, na kterých vyzývali projíždějící k odchodu z města, nebo otáčeli ukazatele směru, takže projíždějící zmateně bloudili městem.³¹ K větším problémům, nebo konfliktům během okupace na moravskobudějovicku nedošlo.³²

Od 1. ledna roku 2000 okres Třebíč spadl do Jihlavského kraje, který se v roce 2001 stal Krajem Vysočina.³³

³⁰ JANOUŠEK, P. *Případ Babice*. Třebíč 2001, s. 86.

³¹ VLK, F. *Okupace vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968* [online]. srpen 2018 [cit. 2019-03-25].

³² RADOBERSKÁ, H. *Historie města: Z dějin Moravských Budějovic*. Město Moravské Budějovice: Oficiální web města [online]. 2007, 26.11.207 [cit. 2019-03-04]. dostupné z: <http://www.mbudejovice.cz/historie-mesta/d-42807/p1=41859>

³³ Tamtéž.

1.6 Významné osobnosti působící v Moravských Budějovicích

V této kapitole bych ráda vyzvedla osobnosti, které v průběhu času působily v Moravských Budějovicích, ať už v pedagogické sféře, nebo se ve městě pohybovaly v politických, či jiných veřejných spolcích. Každá z těchto osobností se ve městě zasloužila o kulturní rozvoj, který vedl k pozdvižení úrovně města i jeho obyvatelstva.

JUDr. Eduard Špatinka se narodil dne 3. ledna 1838 ve Starém Rousínově. Studoval gymnázium v Brně. Po doktorském studiu ve Štýrském Hradci se přestěhoval do Moravských Budějovic, kde pracoval jako advokát v místní advokátní kanceláři. V roce 1871 se účastnil se svým přítelem Václavem Kosmákem tábora lidu, kde byl zvolen jeho místopředsedou. Eduard Špatinka se stal předsedou Vzájemné záložny a podílel se na správě Městské spořitelny. V roce 1883 se stal předsedou Ústřední matice školské. Eduard Špatinka zemřel 20. května 1898.³⁴

Josef Purcner se narodil 28. února 1839 v Pavlicích a byl rakouským politikem, statkářem a poslancem Moravského zemského sněmu. Po sňatku s Antoníí Urbánkovou získal statek v Moravských Budějovicích a zapojil se do veřejného života. Stal se členem čtenářsko-pěveckého spolku Budivoj, jehož předsedou se stal v roce 1869. V roce 1871 byl zvolen do městského výboru, poté radním a v roce 1881 se stal starostou města. Kandidoval i do Říšské rady v roce 1879, ale neuspěl. Zemřel v Moravských Budějovicích dne 14. října 1890.³⁵

Páter **Václav Kosmák** se narodil dne 5. září 1843 v Martínkově, studoval na německém gymnáziu v Jihlavě a po ukončení gymnázia studoval v Brně, kde byl 4. června 1866 vysvěcen na kněze. Místem jeho působiště se staly Moravské Budějovice, kde se aktivně zapojoval i do společenského života. Václav Kosmák se věnoval především psaní článků a humoresek, které glosovaly společenský život v Moravských Budějovicích. Inspiraci sbíral U zlatého jelena a ve Weidelově kavárně. Na své publikační činnosti spolupracoval se svým dlouholetým přítelem, advokátem JUDr. Eduardem Špatinkou.

³⁴ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 485.

³⁵ JANDERKA, Z. Historický úvod. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011. s. 18.

Václav Kosmák zemřel v Prosiměřicích u Znojma dne 24. června 1880 a je pochován na Ústředním hřbitově v Brně.³⁶

Jaroslav Palliardi se narodil 10. února 1861 v Telči a byl to moravský archeolog. Vystudoval práva v Praze a poté pracoval jako notář v notářské kanceláři ve Znojmě. V roce 1899 se přestěhoval do Moravských Budějovic, kde si zřídil soukromou notářskou praxi. Od 90. let 19. století směřoval své výzkumy především na Znojemsko. Mezi léty 1909 až 1915 proběhl jeho životní výzkum, při kterém rozlišil pět vrstev moravského eneolitu, čímž se zařadil mezi světové archeology. Jaroslav Palliardi se zajímal o kulturní a veřejný život v Moravských Budějovicích. Stal se spoluzakladatelem odboru Národní jednoty pro jihozápadní Moravu a zároveň i jeho předsedou. Rovněž byl předsedou spolku Buditel, který se věnoval pěvecké a ochotnické činnosti. Dále se zapojoval do řady jiných spolků, jako například Sokol, Ústřední matice školská, Sirotčí spolek, nebo Ženský pěvecký a vzdělávací spolek Elišky Krásnohorské. Jaroslav Palliardi byl velmi aktivní i v politickém životě. Zapojoval se do městské samosprávy, zvláště ho zajímalo školství. Patřil ke stoupencům Masarykova politického realismu na Moravě. Jaroslav Palliardi zemřel 12. března 1922 v Moravských Budějovicích. Osobnost Jaroslava Palliardiho byla pro město velmi přínosnou, neboť šířila pokrokářské myšlení a zasloužila se o rozvoj veřejného i nepolitického života.³⁷

Otokar Březina, vlastním jménem Václav Jebavý, se narodil dne 13. září 1868 v Počátkách u Jihlavy. Otokar Březina byl český spisovatel, básník a představitel symbolismu. V letech 1888-1901 působil v Nové Říši, kde se věnoval studiu jazyků a filozofie. V roce 1894 složil učitelskou zkoušku pro měšťanské školy v Soběslavi a od roku 1901 učil v Jaroměřicích nad Rokytnou. Zde učil do roku 1914 a poté i nadále se sníženým úvazkem do roku 1919. Zemřel v roce 1929 a je pochován v Jaroměřicích nad Rokytnou. Náhrobek na Březinově hrobě vysochal jeho dlouholetý přítel, František Bílek. Po své smrti odkázal Otokar Březina svoji knihovnu Gymnáziu v Moravských Budějovicích.³⁸

³⁶ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 480.

³⁷ JIČÍNSKÁ, L. a P. JIČÍNSKÝ. *Jaroslav Palliardi: Jeho veřejná a politická činnost v Moravských Budějovicích* [online]. 22.3.2011 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.mbudejovice.cz/jaroslav-palliardi/d-434964>

³⁸ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 475.

Stanislav Marák se narodil dne 11. listopadu 1873 v Příboru a byl československý redaktor, publicista, básník, pedagog a politik. Od roku 1895 působil jako pedagog v Jemnici a od roku 1899 v Moravských Budějovicích, kde začal v roce 1902 spolu s Jaroslavem Palliardim vydávat deník *Naše noviny*, který fungoval do roku 1914. Od roku 1914 působil jako školní inspektor na znojemském okrese. Po roce 1918 se snažil o zachování českého jazyka a podílel se na založení čtyřiceti českých menšinových škol. Poté se aktivně věnoval politickému životu ve Znojmě, kde působil až do své smrti 5. října 1937.³⁹

PhDr. Josef Fišer se narodil dne 13. ledna 1878 v Klenčí na Domažlicku. Absolvoval gymnázium v Domažlicích a poté vystudoval přírodopis, matematiku a fyziku na filozofické fakultě na Univerzitě Karlově v Praze. Aprobaci pro výuku na středních školách získal jako asistent na Geologickém ústavu v Brně. Jako učitel začal působit v Zábřehu na Moravě v roce 1902, odkud byl v roce 1911 poslán do Moravských Budějovic, kde byl jmenován ředitelem městského reálného gymnázia. Josef Fišer byl osobou velmi politicky a veřejně činnou. Jako člen působil v mnoha místních spolcích a stal se i členem zastupitelstva a místopředsedou Gymnazijní matice. Při své práci se věnoval vědeckému bádání a v roce 1936 se stal čestným občanem města. V roce 1938 odešel z funkce ředitele, ale zůstal nadále politicky aktivní až do své smrti, dne 18. prosince 1944.⁴⁰

František Jech se narodil dne 22. února 1884 v Doňově u Kardašovy Řečice. Navštěvoval gymnázium v Jindřichově Hradci a poté studoval na filozofické fakultě české Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. V roce 1912 se stal profesorem na Gymnáziu v Moravských Budějovicích, kde se usadil a začal se věnovat bádání v oblasti regionální historie. Dále se stal aktivním členem Sokola a jeho literární díla se stala základem pro historiografii Moravskobudějovicka. František Jech zemřel 20. července v Moravských Budějovicích.⁴¹

³⁹ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 482.

⁴⁰ JANDERKA, Z. PhDr. Josef Fišer, první ředitel Gymnázia v Moravských Budějovicích. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno, 2011. s. 20-21.

⁴¹ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 479.

2 Dějiny školství v Moravských Budějovicích

V této kapitole se věnuji školství v Moravských Budějovicích a jeho vývoji, od počátku až do dnešní doby.

2.1 Školství v Moravských Budějovicích od počátku do 18. století

Již ve středověku se vzdělání soustředilo převážně v rukou církve, takže školy byly umístěny v okolí klášterů a kapitul. Duchovní představitelé předávali svým svěřencům především základní znalosti jako čtení, psaní, počítání a základy náboženství. Farní obvod v Moravských Budějovicích spadal pod patronát tišnovského kláštera.⁴²

Mezi první typy škol řadíme školy farní, městské a konfesijní. První písemná zmínka o škole v Moravských Budějovicích pochází z roku 1537 a váže se ke škole židovské. Tato zmínka pochází ze závěti Žida Jakuba Mecíře, který daroval škole tři zlaté. Není ale jasné, kde se škola přesně nacházela, žádné další informace nejsou k dispozici.⁴³ Když byli Židé roku 1564 vypovězeni z města, zanikla s nimi i jejich škola. Nejbližší židovské školy se nacházely v Polici a v Jemnici.⁴⁴ Moravskobudějovická židovská škola byla na úrovni „cheder“, což znamená, že studenty vyučoval soukromý učitel.⁴⁵

V Moravských Budějovicích fungovala i městská škola, která na přelomu 16. a 17. století patřila mezi 13 nejlepších a nejvýznamnějších škol, ze kterých byli studenti dále posíláni na studia na univerzity. Místa správců školy byly často obsazovány bakaláři z univerzity v Praze, které posílal do Moravských Budějovic její rektor, Martin Bacháček. Ten měl zároveň pod správou i městské školství a dosazování patřičných učitelů. Učitelé byli dosazováni na žádost městské rady nebo rodu Valdštejnů.⁴⁶

Chod této významné školy mělo na starosti město, které pokrývalo všechny náklady s jejím provozem spojené. Budovu školy nechal postavit městský pán Hynek Brnický z Valdštejna a nacházela se nedaleko dnešního domu č.p. 67, naproti rotundě.⁴⁷

⁴² NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 23.

⁴³ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 76-77.

⁴⁴ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 429.

⁴⁵ PADRNOSOVÁ, J. Konfesijní školství na Moravskobudějovicku, Jemnicku a Třebíčsku. In: *Západní Morava 2007: vlastivědný sborník*, ročník XI. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2007, s. 167.

⁴⁶ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 94.

⁴⁷ ŠMÍD, J. Historie a současnost moravskobudějovického školství. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, říjen 1982, s. 5-6.

Vyučovalo se čtení, psaní, počítání, přírodní vědy, náboženství a žáci byli vedeni k fyzické práci. Vyučování probíhalo v českém, latinském a německém jazyce.⁴⁸ Prvotní zmínky o působení učitelů ve městě pocházejí z městských knih z roku 1581.⁴⁹ Dalším jmenovaným byl rektor Bohuslav Ocerius. Dále na škole vyučoval Benedikt Vavřinec z Nudožer, který byl humanistou a autorem gramatiky českého jazyka, která byla psaná latinsky.⁵⁰ Dalším významným učitelem, který působil v letech 1603 až 1605 v Moravských Budějovicích, byl Abrahám Russinus, který byl rektorem Vysokého učení v Praze.⁵¹

Školu v Moravských Budějovicích navštěvovala i děvčata. Roku 1611 rada sirotků prikazovala dle závěti otčímovi dvou děvčat, aby se o ně postaral a aby byly posílány do školy a řádně za ně platil školné. Záznamy v městských knihách dokládají i to, že na vzdělání měly nárok i děti z chudších poměrů, ne pouze děti měšťanů.⁵²

V 17. století byl znatelný rozkvět školství ve městě. Školu navštěvovaly děti bohatých měšťanů, ale i chudších obyvatel města a úroveň vzdělání byla velmi vysoká. Ve městě fungovala měšťanská škola, jejíž provoz nepřerušila ani třicetiletá válka. V průběhu času se tato měšťanská škola dostala pod katolický vliv a spadala pod místní faru. Nadále se v ní ale vyučovalo česky, ačkoliv občasná korespondence byla v jazyce německém.⁵³

2.2 Školství v Moravských Budějovicích před tereziánskými reformami

V roce 1622 dochází ke zlomu ve vývoji školské správy. Pražská univerzita byla pod správou jezuitů a ti pečovali pouze o školy vlastní. Tímto činem přišlo město o svůj vliv a školství se dostalo pod katolickou církev. Když se pánem města v roce 1626 stal katolík Hanibal ze Schaumburka, chtěl, aby všichni evangeličtí učitelé konvertovali na katolickou víru, nebo budou muset z města odejít. Všichni evangeličtí učitelé tedy z města odešli a nahradili je učitelé katoličtí. Rekatolizace školství v Moravských Budějovicích proběhla tedy bez problémů a relativně rychle.⁵⁴ Po bitvě na Bílé hoře velmi poklesl život ve městě.

⁴⁸ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 427.

⁴⁹ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 94.

⁵⁰ Tamtéž, s. 95.

⁵¹ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 428.

⁵² FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 95.

⁵³ Tamtéž, s. 146-147.

⁵⁴ PADRNOSOVÁ, J. Vývoj školské správy do tereziánských reforem na Moravskobudějovicku, Jemnicku a Třebíčsku. In: *Západní Morava 2005: vlastivědný sborník*, ročník IX. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2005, s. 41.

Tím pádem poklesla i městská škola, ze které se na dlouhá léta stala jednorozhodná farní škola. Důležité ale bylo, že škola nepřestala existovat ani za největšího úpadku, kdy se výuky ujali katoličtí faráři.⁵⁵

2.3 Školství v Moravských Budějovicích za Marie Terezie

Marie Terezie se ujala vlády nad rakouskou monarchií po smrti svého otce Karla VI. Její vláda trvala čtyřicet let a přinesla dobu mnoha změn a pokroků. Školství se až do jejího nástupu vyvíjelo vcelku poklidně a všechna rozhodnutí o školských záležitostech řešila pouze církve. Panovník do této sféry nijak nezasahoval. Po reformách Marie Terezie a jejího syna Josefa II. se církve svého vlivu úplně nevzdala, ale její moc byla výrazně omezena. Vznikly i instituce, které byly přímo pod vlivem panovníka. V průběhu 70. let 18. století se začaly více ukazovat zásahy do školského systému.⁵⁶ Roku 1773 byl zrušen jezuitský řád a majetek tohoto řádu byl předán do studijního fondu, ze kterého poté byly financovány školské reformy.

V květnu 1774 si panovnice na svůj dvůr do Vídně pozvala opata Johanna Ignáce Felbigerera, který měl řešit otázky školství. Opat Felbiger vypracoval *Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích*.⁵⁷ Tento řád z 6. prosince 1774 předepisoval vzdělávací povinnost pro děti ve věku od šesti do dvanácti let obou pohlaví, jejichž rodiče neměli dostatek finančních prostředků pro domácího učitele.⁵⁸

Touto školskou reformou bylo nižší školství rozděleno na tři úrovně. Na nejnižší úrovni byly školy obecné, jinak triviální. Tyto školy se nacházely při venkovských farách, vyučoval na nich jeden učitel a žáci se učili náboženství, triviu (čtení, psaní, počty) a základy hospodaření. Další školou byla škola hlavní. Ta se nacházela při farách, nebo kláštorech, působili na ní až čtyři učitelé a katecheta. Vyučování probíhalo ve více třídách a vyučovalo se náboženství, trivium a základy hospodaření a řemesel. Poslední byly školy normální, ty dávaly vzor všem okolním školám. Na normálních školách neprobíhalo pouze vzdělávání mládeže, ale i kurzy pro učitele. Vyučovalo se náboženství, sloh, základy latinského jazyka,

⁵⁵ JECH, F. Obrázky z dějin Moravských Budějovic. In *Padesátiletí městské spořitelny v Moravských Budějovicích 1875–1924*. Moravské Budějovice: Městská spořitelna, 1925, s. 93. Uloženo v SOKA Třebíč, na pracovišti v Moravských Budějovicích.

⁵⁶ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 430.

⁵⁷ Tamtéž, s. 85.

⁵⁸ Tamtéž, s. 86.

přírodopis, zeměpis, dějepis i kreslení. Na školách hlavních a normálních stáli v čele školy ředitelé.⁵⁹

Felbigerův řád usměrňoval i způsob toho, jak bude vyučování probíhat. Varoval před zbytečným zatěžováním paměti, prosazoval názorné učení a dostatek příkladů a k vyučování měly být užívány schválené učebnice. Dále řešil i otázku kázně, kdy se učitel měl zdržovat trestů a projevů hněvu.⁶⁰ Velmi zajímavé bylo i řešení otázky organizace roku. Škola byla přizpůsobena zvláště životu ve městě i na venkově, podle agrárního života. V zimě vyučování probíhalo od osmi do jedenácti hodin, v létě od sedmi do deseti a poté opět odpoledne, od čtrnácti do šestnácti hodin.⁶¹ Toto rozdělení bylo hlavně kvůli klesající školní docházce. Školu navštěvovali žáci od šesti do dvanácti let a děti byly v letních měsících brány jako pomocná pracovní síla, proto byli žáci starší devíti let osvobozeni od školní docházky.⁶²

V lednu roku 1775 vyhlášen Všeobecný školský řád, díky kterému byla ve všech habsburských zemích zavedena povinná školní docházka.⁶³

2.4 Školství v Moravských Budějovicích v 19. století

Na začátku 19. století pozorujeme konflikt mezi státní a církevní mocí ve školské oblasti. Po napoleonských válkách došlo v Evropě k restauraci absolutistické moci osvícených panovníků a zároveň se církve nechtěla vzdát svého vlivu a chtěla získat zpět své výsadní postavení. Církev nebyla nakloněna přírodovědnému rozvoji a pokroku a zároveň se nechtěla smířit s tím, že bude ovlivňovat pouze náboženství. Přes to všechno je ale školství v 19. století stabilní. Velkým pokrokem bylo, že se zvýšil počet žáků, kteří navštěvovali školu, čímž výrazně klesl počet analfabetů a vzrostla všeobecná vzdělanost. Vzhledem k tomu, že ve 2. polovině 19. století rostl pokrok zejména v přírodních vědách, byly zvýšeny i nároky na jejich vyučování. Vzdělání se stále více odklánělo od běžného života a bylo výrazněji určováno vědou a jejím pokrokem. Zásadní změnou bylo zkvalitňující se učitelské vzdělání. Vývojem prošly i učebnice a vyučovací metody.⁶⁴

⁵⁹ KASPER, T. a D. KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, s. 85-86.

⁶⁰ Tamtéž, s. 87.

⁶¹ Tamtéž, s. 88.

⁶² ŠMÍD, J. Historie a současnost moravskobudějovického školství. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, říjen 1982, s. 6.

⁶³ KASPER, T. a D. KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, s. 84.

⁶⁴ Tamtéž, s. 95.

V roce 1848 byly přijaty nové školské zákony, pouze ale pro střední školy. Roku 1855 byl vydán tzv. konkordát, podle něhož bylo mnoho oblastí ve školství podřízeno církvi. Toto rozhodnutí zrušila až nová ústava z roku 1867, kdy se školství znovu ujímá stát. Dříve vybudovaná tereziánská školská síť ale nestačila žáky dostatečně připravovat na společenské a hospodářské změny v 19. století. Proto byl roku 1869 přijat nový školský zákon, který vypracoval ministr Hasner, podle jeho jména známý také jako Hasnerův zákon. Tento zákon výrazně změnil strukturu školství. Byla zavedena osmiletá školní povinnost, byl rozšířen obsah vzdělání a přidány nové předměty. Byly zřízeny obecné osmileté školy a osmileté školy měšťanské. Založeny byly i čtyřleté učitelké ústavy s maturitou. Po absolvování této školy museli budoucí učitelé složit zkoušku dospělosti a absolvovat tzv. podučitelskou dvouletou praxi.⁶⁵

V Moravských Budějovicích probíhal od konce 18. století spor mezi vlastním rodem Wallisů a městem, který byl vyřešen až v roce 1821. V tomto sporu vyhrála vrchnost a škola se dostala pod patronát města.⁶⁶ Na počátku 19. století byl hlavním problémem nedostatek místa pro výuku žáků. Jejich počet se rychle zvyšoval a musely být otevřeny dvě třídy. V roce 1835 školu navštěvovalo 350 žáků, takže se opět tento problém musel řešit znovu. Třetí třída byla otevřena až v roce 1852, ale v této době školu navštěvovali už i žáci z okolních obcí, takže řešení stále nebylo dostačující.

Mezi léty 1852 až 1855 učil na triviální škole v Moravských Budějovicích učitel Josef Holý. Se svým bratrem Matějem se snažil se o zachování českého jazyka a vyučoval tedy výhradně česky. Bratři se zasloužili se o založení knihovny, kde byla díla především darovaná, zbytek dokoupili z vlastních peněz a knihovna čítala přibližně 218 svazků.⁶⁷ Byli první, kteří se snažili o to, aby pro psaní byla místo kurentu a švabachu užívána latinka.⁶⁸

Na škole neustále přetrvával problém s nedostatkem místa, kde by se mohla konat výuka. Městská rada tedy žádala o otevření čtvrté třídy, čemuž bylo vyhověno a třída byla otevřena v roce 1866. Škola v Moravských Budějovicích byla ze školy triviální změněna na hlavní školu městskou a v čele této školy stál ředitel Jan Javůrek. Na škole vyučoval i známý

⁶⁵ KASPER, T. a D. KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, s. 84., s. 96-97.

⁶⁶ PADRNOSOVÁ, J. Přehled národních a městských škol Moravskobudějovicka a Jemnicka. In: *Západní Morava: vlastivědný sborník*, ročník I., 1997. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně pro okresní archivy Třebíč a Žďár nad Sázavou, 1997, s. 76.

⁶⁷ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 194.

⁶⁸ NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, s. 425.

spisovatel a katecheta Václav Kosmák.⁶⁹ Počet tříd nadále rostl a v roce 1881 byla otevřena třída šestá. Zemská školní rada v roce 1886 nařídila přerozdělení žáků, kteří byli v páté třídě, podle pohlaví. V tomto roce bylo v Moravských Budějovicích povoleno zřídit měšťanskou školu pro chlapce. Rostoucí počet žáků ve škole znamenal zvýšení všeobecné vzdělanosti v celé monarchii.⁷⁰

V roce 1874 byla pro výuku dívčích ručních prací přijata Antonie Štefanová, která se stala první učitelkou v Moravských Budějovicích. Druhou v pořadí byla v roce 1884 učitelka litery Jana Řeřuchová.⁷¹

Poté, co byl vyřešen problém s místem pro výuku, se vyskytl problém další. Moravské Budějovice měly školní budovu od roku 1785. Budova již tedy nebyla pro výuku vhodná jak po statické, tak hygienické stránce. Po dlouhých úvahách se město rozhodlo, že nejspokladnějším řešením bude postavit budovu novou.⁷² Stavba probíhala v letech 1887 až 1888 a vedla k četným konfliktům mezi českým a německým obyvatelstvem. Město si na stavbu budovy muselo vzít půjčku a stavba musela být kvůli čtenějším sporům na čas zastavena. Nová budova byla otevřena 9. září 1888.⁷³ Zemská školní rada v Brně povolila zřízení dívčí měšťanské školy dne 5. května 1890. Ředitelem se stal Jan Funtíček.⁷⁴

Kromě českých škol byly v Moravských Budějovicích dvě školy německé. První škola byla zřízena v roce 1869 a byla připojena k hlavní škole. Jejím úkolem bylo nahradit nižší reálku. Předměty na této škole se dělily na předměty povinné, jako bylo náboženství, německý jazyk, geometrie, krasopis, dějepis, zeměpis a aritmetika, a na předměty nepovinné, jako zpěv, tělocvik, latina, a francouzština. Když poté z města odešel proněmecky orientovaný, bývalý ředitel hlavní školy, Jan Javůrek, škola během několika málo let zanikla.⁷⁵ Druhou německou školou byla škola soukromá, založená v roce 1883. Tuto školu vlastnil vídeňský školský spolek, tzv. Schulverein a neměla moc dlouhého trvání.

⁶⁹ PADRNOSOVÁ, J. Přehled národních a městských škol Moravskobudějovicka a Jemnicka. In: *Západní Morava: vlastivědný sborník*, ročník I., 1997. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně pro okresní archivy Třebíč a Žďár nad Sázavou, 1997, s. 76.

⁷⁰ FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do roku 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 194-195.

⁷¹ ZVĚŘINA, F. Vývoj školství v Moravských Budějovicích do 2. světové války. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, duben 1978, s. 6.

⁷² FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do r. 1945*. Třebíč: FiBox, 1997, s. 194.

⁷³ PADRNOSOVÁ, J. Přehled národních a městských škol Moravskobudějovicka a Jemnicka. In: *Západní Morava: vlastivědný sborník*, ročník I., 1997. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně pro okresní archivy Třebíč a Žďár nad Sázavou, 1997, s. 76.

⁷⁴ ZVĚŘINA, F. Vývoj školství v Moravských Budějovicích do 2. světové války. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, duben 1978, s. 7.

⁷⁵ Tamtéž, s. 6.

Pro málo zájemců a vyšší školné v roce 1897 zanikla.⁷⁶ Ve městě se nenacházela žádná střední škola. Tento stav chtěli místní občané změnit. Bylo tedy zřízeno Gymnázium, na kterém byla výuka zahájena 18. září 1911. Více se budu této škole věnovat v následující kapitole.⁷⁷

2.5 Školství v Moravských Budějovicích od první světové války do současnosti

Po první světové válce nastal příliv nových žáků z různých koutů země. Jednalo se hlavně o děti vystěhovaných rodin, které mnohdy pocházely z oblastí na Ukrajině a Chorvatska. Po vzniku Československa byla uvedena v platnost řada novel, které upravovaly Hasnerův zákon z roku 1869. Tento školský systém vydržel i po roce 1918 a v meziválečném období. Hasnerův zákon deklaroval svobodu vyučování, rovnoprávnost všech jazyků a dal vzniknout zemským, okresním a místním školským radám. Výuku náboženství měla na starost církve a zákon myslel i na učitele a upravoval vyplacení služného a přiznání penze. Tímto zákonem byly ale zasaženy i ženy, ty měly tzv. učitelský celibát. To znamenalo, že směly vyučovat pouze do té doby, než se provdaly. Tento celibát byl zrušen po vzniku Československa v roce 1919. V roce 1922 byl vydán tzv. malý školský zákon, který zavedl pro měšťanské školy nové označení, a to školy občanské. Zákonem bylo i určeno, jaký je maximální počet žáků pro výuku v jedné třídě. Z původních 80 byl snížen na 60 žáků v jedné třídě. Další změnou byla úprava předmětů, které byly vyučovány. Mezi povinné předměty se řadilo náboženství, občanská nauka, čtení, psaní, matematika, přírodopis, zeměpis, dějepis, kreslení, zpěv, ruční práce, tělesná výchova, měřictví a rýsování a vyučovací jazyk. Školství za První republiky bylo ale velmi kritizováno za to, že nebylo nijak aktualizováno a bylo upravováno zákonem, který pocházel z doby habsburské.⁷⁸

Během 20. století došlo k prudkému nárůstu žáků. I když byla na konci 19. století postavena nová školní budova, nebyla dostačující. Průměrný počet žáků ve třídě byl šedesát. Výuka tedy probíhala různě po městě, kde byl zrovna volný prostor. Vyučovalo se na radnici i v hospodě. V roce 1935 byla na náměstí Svobody vystavěna ještě jedna školní budova,

⁷⁶ ZVĚŘINA, F. Vývoj školství v Moravských Budějovicích do 2. světové války. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, duben 1978, s.7.

⁷⁷ ŠMÍD, J. Historie a současnost moravskobudějovického školství. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, listopad 1982, s. 5.

⁷⁸ KASPER, T. a D. KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, s. 199-200.

kam přesídlila chlapecká obecná škola, která tímto stěhováním byla odloučena od chlapecké měšťanské školy, která se nacházela na ulici Dobrovského.⁷⁹

Za druhé světové války se někteří čeští učitelé účastnili odporu proti okupantům a byli členy různých protifašistických hnutí a organizací. Mnozí z nich za tuto aktivitu byli popraveni nebo vězněni, jako například František Vidomus, Rudolf Žák, Oldřich Štěrba a Rudolf Němec.⁸⁰

Po druhé světové válce bylo školství ovlivněno nastoleným komunistickým režimem. Nepohodlní učitelé byli odvoláni ze svých funkcí a mnozí žáci byli ze školy vyhozeni, nebo jim nebylo dovoleno konat závěrečné zkoušky. Osnovy předmětů byly upraveny podle režimních přání. V roce 1948 vešel v platnost zákon, který dělil školu na tři stupně – pro děti do šesti let, do patnácti let a pro starší patnácti let. Zároveň byla vydána nová ústava, která poskytovala právo na vzdělání všem, bez rozdílu.⁸¹

V roce 1953 byl vydán nový zákon, který rovněž provedl změny ve školské soustavě. Docházka byla snížena na osm let a byla pozměněna i příprava a vzdělávání budoucích učitelů. Byly pro ně zřízeny odborné pedagogické školy. Ústřední Výbor komunistické strany upozorňoval na nedostatečně kvalifikované pedagogické sbory v České Republice a žádal jejich dostatečné politické a ideologické překvalifikování.⁸²

V roce 1960 vstoupila v platnost nová ústava, kde se nejen změnil název státu na Československou socialistickou republiku, ale změna nastala i v oblasti školství, kdy do 15 let věku byla školní docházka povinná. Tím došlo k prodloužení školní docházky opět na devět let, jak tomu bylo již před roku 1953. Další změna školské soustavy proběhla v roce 1978, kdy byl vydán nový školský zákon. Ten stanovil školní docházku na deset let. Dále se ideologické působení rozšířilo i na spolky a svazy, které musely se školami spolupracovat. Jednalo se o Socialistický svaz mládeže a Pionýrskou organizaci socialistického svazu mládeže.⁸³

⁷⁹ ZVĚŘINA, F. Vývoj školství v Moravských Budějovicích do 2. světové války. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, duben 1978, s. 7.

⁸⁰ ŠMÍD, J. Historie a současnost moravskobudějovického školství. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, listopad 1982, s. 5.

⁸¹ Ústava Československé republiky 1948. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. Praha [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html

⁸² ŠMÍD, J. Historie a současnost moravskobudějovického školství. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, listopad 1982, s. 7.

⁸³ Tamtéž, s. 7-8.

Od roku 1990 bylo možné poslední rok povinné školní docházky plnit na střední škole, to bylo ale v roce 1995 zrušeno a v platnost vstoupila základní školní docházka na devět let. V lednu 2005 vstoupil v platnost nový školský zákon, který přinesl dvoustupňový systém přípravy kurikula, díky němuž se školy mohou profilovat vlastním vzdělávacím programem, který vychází z rámcového vzdělávacího programu.⁸⁴ V roce 2006 byla uzákoněna výuka cizího jazyka již od 3. ročníku základní školy. Současný vzdělávací systém se řídí *Zákonem o předškolním, základní, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání č. 561/2004.*⁸⁵

⁸⁴ Vládní nařízení o pedagogických institutech. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. Praha [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=87&r=1962>

⁸⁵ *Školský zákon v účinném znění od 15. 2. 2019* [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>

3 Současné základní školy v Moravských Budějovicích

V dnešní době se v Moravských Budějovicích nacházejí dvě běžné základní školy, jedna škola umělecká a jedna škola praktická. Jmenovitě se jedná o Základní školu Moravské Budějovice, Havlíčkova ul. 933, Základní školu T.G. Masaryka, Základní uměleckou školu a Základní praktickou školu.

3.1 Základní škola Havlíčkova

Základní škola Moravské Budějovice, Havlíčkova ul. 933 vznikla 23. června roku 1888. Tato škola vznikla z veřejné školy, kvůli přeplnění tříd a špatným hygienickým podmínkám. Dne 9. září 1888 byla slavnostně otevřena budova nové měšťanské školy, která byla určena pro chlapce i dívky. Škola je postavena na ulici Dobrovského č. p. 11. Dívčí škola byla z této budovy v roce 1935 přesunuta.⁸⁶

Za druhé světové války bylo několik učitelů z této školy vězněno a vyučování zbývajících bylo silně cenzurováno a kontrolováno. V roce 1943 bylo vyučování ve škole přerušeno a škola vyklizena. Vnitřní prostory byly mírně upraveny a sloužily jako ubytování pro německé uprchlíky. V roce 1945 byla škola zrekonstruována, připravena pro výuku a vyučování obnoveno.⁸⁷

Po školní reformě v roce 1953 byla zřízena jedenáctiletá střední škola o třiceti třídách. V roce 1959 byla zavedena devítiletá školní docházka, která platila do roku 1976. V tomto roce došlo ke změně, neboť byla zavedena desetiletá docházka. V průběhu druhé poloviny 20. století docházelo k větším opravám a úpravám, aby škola odpovídala hygienickým normám. Bylo vybudováno nové ústřední topení, vyměněn nábytek a přistavěny prostory pro školní družinu. Dále byla zrekonstruována sociální zařízení a do tříd byla zavedena voda.⁸⁸ I přes to všechno ale kapacita školy opět nestačila a v roce 1985 byla zahájena stavba nové budovy na ulici Havlíčkova. První stupeň začal výuku v nové budově již 1. září 1990, před finálním dokončením budovy. Druhý stupeň byl přesunut

⁸⁶ 100. výročí trvání školy. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice: 1888-1988. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, 1988, s. 1-2.*

⁸⁷ Tamtéž, s. 2.

⁸⁸ Tamtéž.

v roce 1991. Od 1. ledna 1993 je škola financována městem Moravské Budějovice. V dnešní době blízce spolupracuje s Domovem dětí a mládeže Budík.⁸⁹

3.2 Základní škola T. G. Masaryka

Dnešní základní škola T. G. Masaryka byla postavena v roce 1935 a stavba byla financována Městskou spořitelnou. Škola byla postavena kvůli nedostatku prostoru pro výuku a na stavbě se podíleli moravskobudějovičtí řemeslníci a stavitelé. První název školy byl na počest prvního prezidenta „Masarykova obecná škola chlapecká“ a řídícím učitelem se stal Antonín Kment. Vyučování začalo 2. března 1936, protože bylo nutné počkat, než bude stavba finálně dokončena.⁹⁰

Po okupaci se do moravskobudějovické školy přestěhovala rodinná škola Vlasta a obchodní škola ze Znojma, v roce 1940 bylo z politických důvodů odstraněno slovo „Masarykova“, a v roce 1942 byl do budovy školy přesídlen německý dětský domov. Ten se v budově nacházel do konce války, než byla škola opět zprovozněna dne 1. září 1945.⁹¹ Po školské reformě byla škola organizována jako jedenáctiletá střední škola a ve školním roce 1963/1964 byly odděleny všechny ročníky a škola byla organizována jako základní devítiletá škola. Od sedmdesátých let se škola potýkala opět s nedostatečnými prostory a začala jednat. Škola chtěla původně pouze přístavbu, ta byla zhotovena ve školním roce 1974/75 a to pouze díky tomu, že se na stavbě podíleli učitelé i žáci. Ve školním roce 1985/1986 byla zahájena stavba druhé přístavby, neboť prostory opět nedostačovaly počtu žáků.⁹²

V roce 1990 byla otevřena školní jídelna a byl změněn název školy, který přetrvával dodnes – Základní škola T. G. Masaryka. Od roku 1993 škola funguje jako příspěvková organizace. Dne 2. září 1993 byla škola otevřena po kompletní rekonstrukci, upravena podle nových hygienických norem a obohacena o tělocvičnu s horolezeckou stěnou. Od roku 2004

⁸⁹ Základní škola I., ul. Havlíčkova, č. p. 933 (ZŠ I.) In: Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR, 1998, s. 47.

⁹⁰ SOKA Třebíč, JECH, F. *Pamětní kniha Moravských Budějovic II. 1921-1938: 2 (1925-1938)*, s. 436.

⁹¹ BŘEZINA, M. *Historie školy. Základní škola T. G. Masaryka Moravské Budějovice* [online]. 2009, 21.2.2011 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <http://www.zsmb.cz/historie-skoly/d-1022/p1=1003>

⁹² Základní škola T. G. Masaryka, nám. Svobody č. p. 903 (ZŠ II.). In: *Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR, 1998, s. 47-48.

škola několikrát získala titul EKOŠKOLA. Žáci sami navrhuji různé způsoby a metody, které by pomohly zlepšení životního prostředí a snížení odpadů.⁹³

3.3 Základní škola a Praktická škola

Zvláštní škola v Moravských Budějovicích vznikla 1. září 1969. Škola původně sídlila na ulici Pražská č. p. 104, ale kvůli neustálému nárůstu žáků byly tyto prostory nevyhovující. V roce 1978 byly ke škole přičleněny další prostory, které se nacházely na ulici 1. máje a na Fügnerově náměstí. Na začátku školního roku 1991/1992 byla škola kompletně přestěhována na ulici Dobrovského do budovy bývalé základní školy, která byla přestěhována do nové budovy na ulici Havlíčkova. Zřizovatelem praktické školy je od roku 1992 kraj Vysočina a její součástí je i pracoviště v Jemnici.

Od roku 2000 je ve škole zřízena třída pro žáky s těžkým mentálním postižením. Díky této třídě škola požádala o změnu názvu, který byl ze Zvláštní školy změněn na Speciální školu. Dne 1. září 2011 došlo k opětovné změně názvu na Základní a praktickou školu. Další nejbližší škola s tímto zaměřením se nachází v Třebíči, nebo ve Znojmě. Moravskobudějovická Základní a praktická škola má tedy velmi vhodnou polohu a navštěvují ji i žáci z Jihomoravského kraje. Škola klade důraz na individuální přístup k žákům, kteří by v běžném edukačním procesu byli slabší, nebo by vůbec neobstáli. Stěžejní je především pracovní vyučování, které je pro žáky přínosné při vstupu do učebních oborů.⁹⁴

3.4 Základní umělecká škola

Základní umělecká škola v Moravských Budějovicích patřila k prvním uměleckým školám, které v širém okolí vznikly. Na jejím založení se podíleli členi pěveckého sdružení Förster, pod vedením sbormistra Ferdinanda Vodičky. Po jeho odchodu z funkce sbormistra si členi sboru založili ve městě hudební školu a doufali, že některý z učitelů se stane jejich novým sbormistrem. Finanční prostředky na založení této školy obdrželo sdružení od městské rady dne 9. května 1928. První výuka probíhala v budově dnešní radnice a ředitelem se stal František Schäffer, kterého po roce ve funkci vystřídal Vladimír Váša. Významným učitelem a později i ředitelem byl Karel Klatt, který na škole působil až do roku 1971 a výrazně ovlivňoval i kulturní život ve městě. V padesátých letech se škola potýkala

⁹³ BŘEZINA, M. *Historie školy. Základní škola T. G. Masaryka Moravské Budějovice* [online]. 2009, 21.2.2011 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <http://www.zsmb.cz/historie-skoly/d-1022/p1=1003>

⁹⁴ *Základní škola Moravské Budějovice, Dobrovského 11. Moravské Budějovice*: Oficiální web města [online]. 2011 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: http://www.mbudejovice.cz/vismo/o_utvar.asp?id_u=9544

s nedostatkem učitelů. Tento problém se ale zlepšil po přestěhování do bývalé Klubalovy kavárny, kde se dnes nachází Komerční banka. V roce 1971 nastoupil jako ředitel pan Jindřich Pečta, který se zasloužil o rozšíření umělecké školy o dvě pobočky, a to v Jemnici a v Jaroměřicích nad Rokytnou. Během několika málo let vznikl na škole dětský dechový orchestr, který založil Jindřich Pečta s Miroslavem Kratochvílem. Členové dechového orchestru dodnes hrají v místní lidové kapele Budějovanka, která každoročně pořádá lidový festival Miroslava Kratochvíla.⁹⁵

Umělecká škola se v roce 2007 přestěhovala do budovy nedaleko Základní školy na Havlíčkově ulici a od 1. srpna 2012 je ředitelkou Ivana Šotkovská, která se stala první ženou na tomto postu. Mezi nejvýznamnější žáky umělecké školy patřil asi Miroslav Venhoda, který byl moravskobudějovickým rodákem a na umělecké škole získal základní vzdělání, poté se stal varhaníkem ve farním kostele sv. Jiljí. Poté odešel do Prahy, kde studoval hudební vědu na Karlově univerzitě. Při působení v břevnovském klášteře benediktinů založil chlapecký sbor Schola cantorum. Miroslav Venhoda byl propagátorem staré hudby. V roce 1956 založil ještě soubor Noví pěvci madrigalů a komorní hudby.⁹⁶

V průběhu let škola několikrát změnila své jméno. Ať už se ale jmenovala jakkoliv, byla pro město velkým kulturním činitelem.

⁹⁵ *Historie školy* [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://www.zus-mb.cz/o-nas/historie-skoly/>

⁹⁶ *Tamtéž.*

4 Vývoj současných středních škol v Moravských Budějovicích

V této kapitole se budu zabývat vznikem a vývojem středních škol, které jsou v dnešní době v Moravských Budějovicích. Jedná se o Střední odborné učiliště, Střední odbornou školu a Gymnázium.

4.1 Gymnázium Moravské Budějovice

Město Moravské Budějovice spadalo pod německou správu, která v roce 1882 přešla do českých rukou. Prvním starostou pod českým vedením byl Josef Purcner, od roku 1882, do roku 1890, kdy zemřel. Po něm se funkce ujal Jakub Urbanec. Poté, co byla v Moravských Budějovicích vybudována škola obecná a měšťanská, jak pro chlapce, tak pro dívky, začala se pozornost koncentrovat na školu vyšší.⁹⁷

4.1.1 Prvotní snahy o založení gymnázia v Moravských Budějovicích

První iniciativa přišla od místního vzdělávacího odboru tělocvičné jednoty Sokol a odboru Národní Jednoty. Ti předložili svoji žádost obecnímu výboru v únoru 1900. Obecní výbor tuto žádost přijal a dne 11. března 1900 dále postoupil na zemský výbor, který ale žádost 30. června 1900 zamítl. *“Petici za zřízení českého vyššího reálného gymnasia v Mor. Budějovicích nevzal sněm zemský do vyjednávání. O tom obecnímu představenstvu věděti se dává doložením, že zemskému výboru se nevidí, petici tuto sněmu zemskému opět předložiti.”*⁹⁸

Po prvním nezdařeném pokusu byla hned 17. července podána žádost nová, přímo císařsko-královskému ministerstvu kultu a vyučování, o zřízení státního gymnázia. Bohužel byla rovněž zamítnuta, stejně jako žádost první. Těmito neúspěchy se ale nenechali členové obecního zastupitelstva nijak odradit a o to více se snažili. Mezi léty 1900 a 1910, kdy se ve funkci starosty města vystřídal Jakub Urbanec, Eduard Blažek a Josef Indra, se neustále podávaly žádosti. Prvně o zřízení gymnázia, následně o zřízení reálky, a nakonec o zřízení učitelského ústavu. Byly vysílány deputace, probíhalo sáhodlouhé vyjednávání, ale všechny snahy a žádosti zůstaly bez výsledku. Poslední žádost o zřízení státní střední školy byla podána 24. března 1910 a byla opět vyřízena negativně.⁹⁹

⁹⁷ SOKA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, Pamětní kniha 1911-1951, s. 2.

⁹⁸ Tamtéž, s. 3.

⁹⁹ JANDERKA, Z. Historický úvod. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011, s. 12-21.

Moravské Budějovice byly ale přesvědčeny o tom, že jihozápadní Morava má na střední školu nárok. Ať už to byl nárok právní, podle počtu a rozložení českých škol ve střední a jižní Moravě, nebo nárok etnický, neboť se podle národnostního rozdělení hlásilo 262.000 občanů k České a 128.000 občanů k Německé národnosti. Když k tomu připočteme ještě to, že české střední školy zde byly jen dvě, státní gymnázium v Třebíči a zemská reálka v Telči, tak německých škol zde bylo více. Gymnázium a reálná škola v Jihlavě a stejné dvě školy ve Znojmě.¹⁰⁰

Moravské Budějovice měly pro zřízení střední školy i velmi dobrou zeměpisnou polohu. Byly na hlavní trati severo-západní dráhy, místní dráha je propojovala s jemnickým regionem, byly sídlem hejtmanství, sídlem obchodu, okresního soudu a měly vyspělé obecné a měšťanské školství (v roce 1910 bylo v obecných a měšťanských školách 3249 chlapců a 3338 dívek).¹⁰¹

4.1.2 Zřízení gymnázia

Když po deseti letech zůstaly všechny snahy a volání o zřízení státní školy nevyslyšeny, rozhodlo se město zřídit školu vlastním nákladem. K tomuto rozhodnutí došlo, když byl ve funkci starosty pan Josef Indra. Dne 13. března 1911 obecní výbor usnesl: *“K návrhu městské rady usneseno jednomyslně zřídit v M. Budějovicích nákladem obce reálné gymnásium typu A s týmž vyučovacím plánem, jaký stanoven jest zákonitě pro ústavy státní tohoto druhu, podati žádost o svolení c. k. ministerstva kultu a vyučování a otevřítí I. třídu již po prázdninách tohoto roku; ústav se má postupně doplňovati otevřením nové třídy každý rok.”*¹⁰² Žádost byla předložena 28. dubna 1911 císařsko-královskému ministerstvu kultu a vyučování. Ta byla příznivě vyřízena dne 30. června 1911. Otevření I. třídy bylo povoleno císařsko-královskou zemskou školní radou dne 4. září 1911.¹⁰³

Nová škola byla provizorně umístěna v Obecním domě na ulici Tyršova třída, číslo 365, kde byly pro výuku vyhrazeny dvě třídy, sborovna, ředitelna a místnost pro knihovnu. Pro vyučování tělesné výchovy zapůjčila tělocvičnu místní jednota Sokol. První zápis probíhal 10.-12. července a 14.-15. září 1911. K zápisu se dostavilo 81 žáků a 11 privatistek, přijato bylo 77 žáků a 10 privatistek. První školní rok byl zahájen v pondělí, 18. září,

¹⁰⁰ SOkA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, Pamětní kniha 1911-1951, s. 3.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 4.

¹⁰² Tamtéž, s. 5.

¹⁰³ JANDERKA, Z. Historický úvod. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011. s. 16.

v 9:00 mši svatou, kterou sloužil důstojný pán František Dostál. Po mši byla škola předána slavnostně řediteli a žákům. Prvním ředitelem nového Gymnázia se stal Dr. Josef Fišer.¹⁰⁴

Provizorní umístění školy do budovy Obecního domu bylo dostačující maximálně pro první dva roky, poté by budova byla malá. Proto hned na podzim roku 1911 začalo obecní zastupitelstvo zajišťovat novou budovu. Dne 24. ledna 1912 obecní výbor schválil odprodej místních pozemků p. č. 1445 a 1447, jež hraničily se hřbitovem, který přiléhal k říšské silnici na Tyršově třídě. Hřbitov bylo v plánu zrušit a zřídit místo něj park, takže by budova byla obklopena zelení. Zhotovení plánů nové budovy bylo zadáno architektu Michalovi Urbánkovi ze Vsetína.¹⁰⁵ Plánovaná stavba nové budovy měla být dokončena o letních prázdninách v roce 1914 a stavbu vedli Max Fried, Max Mottl a František Šusta, vrchní dozorčí byl Karel Marušák. Dokončit stavbu do letních prázdnin 1914 se bohužel nepodařilo. V roce 1914 vypukla 1. světová válka a následná mobilizace zastavila stavbu úplně, neboť všichni dělníci a stavitelé byli odvoláni do války. Škola se musela provizorně přestěhovat do nedokončené budovy, protože v Obecním domě byl zřízen jako pobočka Červeného kříže vojenský lazaret.

4.1.3 Gymnázium za první světové války

Ve školním roce 1914/1915 navštěvovalo gymnázium celkově 206 žáků, 1 privatista a 22 privatistek. Výuka byla zahájena 18. září a byla po celý rok narušována odchodem některých vyučujících do vojenské služby.¹⁰⁶ V následujícím školním roce proto neprobíhala výuka tělesné výchovy a kreslení, neboť vyučující učitelé František Šindelář, Vincenc Svoboda a Josef Kovář byli také nuceni nastoupit do vojenské služby.

Vojenská služba se první dva roky války studentům vyhýbala. Až v roce 1916 byli povoláni do služby tři žáci V. třídy. Všichni nastoupili dne 11. května 1916. Během 1. světové války pořádali žáci a učitelé Gymnázia podpůrné sbírky pro dobročinné účely.¹⁰⁷ Dále žáci prodávali různé odznaky, pohlednice a dopisní papír, vykupovali různé kovy a většina žáků vypomáhala doma při zemědělských pracích. Za tímto účelem byla žákům v nutných případech ponechána dovolená.¹⁰⁸

¹⁰⁴ SOKA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, Pamětní kniha 1911-1951, s. 5.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 6.

¹⁰⁶ JANDERKA, Z. Historický úvod. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011. s. 12-21.

¹⁰⁷ SOKA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, Pamětní kniha 1911-1951, s. 50.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 52

Město již od založení Gymnázia usilovalo o zestátnění školy. V roce 1918 byl vyslán do Prahy starosta města Josef Jindra s místním archeologem Jaroslavem Palliardim, ale jejich žádost byla zamítnuta. V roce 1919 se zástupci města pokusili opět zažádat alespoň o státní podporu, čehož ale opět nedosáhli. Vyslyšena byla až třetí žádost, kdy Ministerstvo školství a národní osvěty přijalo Gymnázium pod státní správu 1. září 1919, ovšem s podmínkou, že město nechá na vlastní náklady dostavět plánovanou budovu Gymnázia. Tato podmínka nebyla splněna, protože město na dostavbu nemělo dostatek financí.¹⁰⁹

Před budovou Gymnázia byl původně městský hřbitov, který byl definitivně zrušen až v roce 1921. Místo něj začal pomalu vznikat městský park, ve kterém byla vysazena řada vzácných dřevin. Ty postupně dostávaly tabulky s českými i latinskými názvy, a tak před Gymnaziem vzniklo arboretum.¹¹⁰ Během dalších několika let docházelo k postupnému zvelebování školy. Správcem budovy se stal ředitel, byla koupěna nová radiostanice, nově natřena okna a v roce 1925 byl do budovy zaveden elektrický proud, díky němuž byly osvětleny všechny chodby.¹¹¹

Když 25. března 1929 zemřel český básník a učitel Otokar Březina, který působil a byl pochován v nedalekých Jaroměřicích nad Rokytnou, získalo Moravskobudějovické gymnázium celou jeho knihovnu, kterou ještě za svého života škole odkázal.¹¹²

4.1.4 Gymnázium za druhé světové války

Rok 1938 byl pro školu velmi neklidný a chaotický. Prvně se své funkce ředitele kvůli zdravotním problémům vzdal Josef Fišer, kterého nahradil Jan Malý. Poté podepsali všichni členové profesorského sboru Gymnázia osvědčení věrnosti Československé republice.¹¹³ Následně byly zabrány Sudety a školy v jejich prostoru zrušeny. Studenti se tedy přemístili a od října roku 1938 se na Gymnázium hlásilo mnoho nových žáků, převážně uprchlíků z pohraničí, kteří se ve škole zdržovali pouze krátkodobě.¹¹⁴ Mnozí studenti i učitelé museli ústav opustit, ať už z rasových důvodů, nebo kvůli nařízeným pracovním povinnostem. Jedno celé patro Gymnázia muselo být uvolněno pro znojenskou Střední

¹⁰⁹ SOkA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, Pamětní kniha 1911-1951, s. 44.

¹¹⁰ JANDERKA, Z. Historický úvod. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011. s. 16.

¹¹¹ Tamtéž., s. 16-17.

¹¹² Tamtéž., s. 17.

¹¹³ ŠTÁVA, S. Historický úvod. In: *Almanach k 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011, s. 17-18.

¹¹⁴ SOkA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, Pamětní kniha 1911-1951, s. 74.

československou obchodní školu a kancelář Státního učitelského ústavu, který byl původně rovněž ve Znojmě.¹¹⁵

Během 2. světové války se učitelé i žáci aktivně účastnili odporu a během války byli umučeni dva studenti Gymnázia.¹¹⁶ Další smutnou zprávou byla smrt prvního ředitele Gymnázia, PhDr. Josefa Fišera, dne 18. prosince 1944. V roce 1945 byl v přízemí gymnazijní budovy vybudován lazaret a posléze byla vyklizena celá budova, která sloužila pro vojenské účely. Tím byla tedy přerušena výuka na škole, která byla opět obnovena až na konci května roku 1945.¹¹⁷

V roce 1947 bylo z Gymnazijní matice vytvořeno Sdružení rodičů a přátel žactva středních škol, takzvané SRP. Členové toho sdružení navrhli, aby byla postavena přístavba k původní budově. To nebylo realizováno, neboť se na Gymnáziu hlásilo čím dál tím méně studentů, až v roce 1948 klesl počet uchazečů na 150 žáků.¹¹⁸

4.1.5 Gymnázium od poválečného období až do současnosti

V roce 1948 začala vláda jedné strany, a i na moravskobudějovickém Gymnáziu začaly politické represe. Někteří studenti byli ze školy vyhozeni a dalším nebylo dovoleno vykonat maturitní zkoušku. Gymnáziu museli opustit i někteří vyučující, kteří nebyli nakloněni režimu.¹¹⁹ Téhož roku byla ještě školní docházka novým školským zákonem na Gymnáziu zkrácena a z původního osmiletého studia se stalo studium čtyřleté. K další změně došlo v roce 1953, kdy byla zřízena tzv. jedenáctiletá střední škola, která měla povinnou osmiletou školní docházku. Roku 1960 se oddělilo střední školství od základního a roku 1963 vznikla v Moravských Budějovicích Střední všeobecně vzdělávací škola.¹²⁰ Na konci 60. let byla školní docházka opět upravována, a to prodloužena na devět let na školách základních a na čtyři roky na školách středních.¹²¹

Přelom 60. a 70. let byl pro Gymnázium opět obdobím rozkvětu. Ředitelem se stal Ing. Josef Šmíd, školní budova byla opravena, bylo postaveno školní hřiště a ve škole bylo zprovozněno ústřední topení. Ve školním roce 1972/1973 se Gymnáziem účastnilo

¹¹⁵ SOkA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, Pamětní kniha 1911-1951, s. 228.

¹¹⁶ JANDERKA, Z. Historický úvod. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011. s. 16.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 17.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 18.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 21.

¹²⁰ Tamtéž, s. 18.

¹²¹ Tamtéž, s. 12-21.

experimentálního ověřování výuky předmětů odborné přípravy, kterého se účastnilo celkem 9 gymnázií. Tento projekt trval čtyři roky a cílem bylo ověření nové koncepce pro prakticko-odborné předměty. Tyto osnovy a učební plány v roce 1984 Gymnázium přijalo a vyučování probíhalo podle nich.¹²² V roce 1986 oslavila škola 75. výročí a uspořádala setkání všech absolventů, při kterém byl slavnostně vydán první almanach Gymnázia.¹²³

Roku 1988 se novým ředitelem školy stal Mgr. Pavel Vandas, za kterého byla dokončena nová přístavba, vedle staré budovy. V této přístavbě byly nově zrekonstruovány učebny výpočetní techniky, laboratoř biologie, nové kabinety a kmenové učebny. Po roce 1989 bylo na Gymnáziu zahájeno šestileté studium. V roce 1996 byla do provozu slavnostně uvedena nejnovější budova, ve které se nacházejí učebny cizích jazyků, jídelna a kuchyně a o rok později byla zrenovována tělocvična. V roce 2002 stál ve funkci ředitele školy Ing. Karel Dohnálek, který byl posledním ředitelem samostatného Gymnázia. Za jeho vedení docházelo k další rekonstrukci budovy i přilehlého okolí.¹²⁴

V roce 2004 dochází ke sloučení Gymnázia se Střední odbornou školou a ředitelem tohoto nového subjektu se stal Ing. Stanislav Šťáva. Každá škola má ale svého zástupce a jediná změna nastala ve financování školy.¹²⁵ V roce 2011 proběhly oslavy 100. výročí Gymnázia a během těchto oslav probíhaly různé výstavy a dny otevřených dveří. K tomuto výročí byl vydán i rozsáhlý almanach.

Gymnázium a Střední odborná škola má po celou dobu svého působení vynikající učitelský sbor, který dbá na výuku žáků. V červnu roku 2013 byla Alena Zina Janáčková, učitelka německého jazyka a dějepisu působící na Gymnáziu a Střední odborné škole již více než třicet let, vyhlášena nejlepším učitelem německého jazyka v České Republice v projektu *Šprechtíme*. Tuto soutěž vyhlašuje každoročně německý Goethe institut, pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a účastnila se jí s projektem *S němčinou v pohybu*, ve kterém mapovala, jak po celý rok se žáky pořádá různé exkurze, vystoupení a motivuje je ke spolupráci a k tomu, aby německý jazyk neodsouvali na druhou

¹²² ŠMÍD, J. Historie moravskobudějovického gymnázia. In: *Almanach gymnázia v Moravských Budějovicích: vydáný u příležitosti 75. výročí trvání školy v roce 1986*. Moravské Budějovice: ředitelství a výbor SRPŠ gymnázia, 1986, s. 3-7.

¹²³ JANDERKA, Z. Historický úvod. In: *Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice*. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2011. s. 18.

¹²⁴ Tamtéž, s. 19.

¹²⁵ ŠTÁVA, S. Gymnázium a Střední odborná škola. In: *Zpravodaj: Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko, 9/2004, s. 24-26.

kolej.¹²⁶ Tato jmenovaná byla dále dne 29. března 2019 vyhlášena jako *Učitel Vysociny*, kde byla s dalšími pěti pedagogy oceněna skleněnou sovou za vynikající práci se žáky, které učí propojovat teorii s praxí a připravuje je na jazykové soutěže a další studium.¹²⁷

Dne 1. srpna 2016 se stal ředitelem školy Mgr. František Dubský. V tomto roce se poprvé po dlouhých letech nepodařilo naplnit šestiletou třídu Gymnázia, její výuka tedy nebyla uskutečněna. V říjnu 2018 byl v gymnazijním parku před školní budovou odhalen pomník generálovi Boudetovi, který zemřel v roce 1809 v Moravských Budějovicích. Tento pomník vzbuzuje kontroverze, neboť armáda generála město během napoleonských válek obléhala.¹²⁸

Škola nadále rozšiřuje svoje kompetence a snaží se o renovaci a rekonstrukci budovy a všech přilehlých prostor. Problém s otevřením šestileté třídy ale bohužel stále přetrvává.

4.1.6 Významní absolventi moravskobudějovického gymnázia

Jan Bula, katolický kněz, který se narodil 24. června 1920 v Lukově, se stal obětí justiční vraždy v rámci babických procesů. Po kněžském svěcení působil jako kaplan v Rokytnici nad Rokytnou a v roce 1949 se stal administrátorem farnosti. Po spolupráci se svým spolužákem z Gymnázia, Ladislavem Malým, byl po odmítnutí další spolupráce zatčen a odsouzen k trestu smrti. Dne 20. května 1952 byl v Jihlavě oběšen a ostatky byly uloženy na utajeném místě. V roce 1990 byl soudně rehabilitován.¹²⁹ Od roku 2004 se jedná s Vatikánem o jeho blahořečení.

Vedle pátera Jana Buly nesmím zapomenout zmínit druhou postavu aktivně zapojenou v babicích případech, kontroverzního Ladislava Malého. Tento rodák ze Slovenských Baťovic se narodil 13. srpna roku 1920. Po základní škole se přestěhoval do Kojetic a navštěvoval moravskobudějovické Gymnázium, ze kterého odešel na Vojenské gymnázium do Moravské Třebové. Po okupaci musel odejít z vojenské akademie. Z vojska

¹²⁶ Na *Německém velvyslanectví budou oceněni učitelé němčiny* [online]. 13.6.2013 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.cianews.cz/cs/w37593-na-nemeckem-velvyslanectvi-budou-oceneni-ucitele-nemciny>

¹²⁷ NEUWIRTHOVÁ, Eva. *Vysocina poprvé v historii udělila tituly Učitel Vysociny* [online]. 29.3.2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: http://m.kr-vysocina.cz/vismo5/dokumenty2.asp?id_org=450008&id=4094865&n=vysocina-poprve-v-nbsp-historii-udelila-tituly-ucitel-vysociny&p1=1013

¹²⁸ DUBSKÝ, F. *Výroční zpráva o činnosti školy* [online]. 25.9.2018, , 32 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <http://www.gymsosmb.cz/uredni-deska/dokumenty-skoly/> str. 1-4.

¹²⁹ MIKULÁŠEK, J. *Sejdeme se v nebi: životní příběh mladého kněze Jana Buly*. Brno 2003, s. 5-8.

byl propuštěn, kvůli špatnému zdravotnímu stavu. V roce 1949 zmizel a pobýval v Rakousku, Německu, a nakonec ve Starči na třebíčsku. Na moravskobudějovicku ale začal se svojí odbojovou činností a nabaloval okolo sebe skupinu obyvatel, kteří byli postupně všichni pozatýkáni a odsouzeni. Dodnes není jasné, zda byl Malý agentem StB, nebo ne. Ladislav Malý byl údajně zastřelen dne 3. července 1951, v poli nedaleko Babice, po útoku na místní činitele.¹³⁰

Přednosta Ústavu pro histologii a embryologii Zdeněk Lojda byl také absolventem Gymnázia v Moravských Budějovicích. Narodil se 7. prosince 1927 v Třebíči. Vystudoval Fakultu všeobecného lékařství na Karlově Univerzitě v Praze a od roku 1952 pracoval jako embryologický asistent na Embryologickém ústavu. V roce 1968 začal pracovat v patologickém ústavu, kde byl v roce 1975 jmenován profesorem. Roku 1990 se stal předsedou Ústavu pro embryologii, který se spojil s Laboratoří pro histologii. Zároveň vedl katedru histologie a embryologie na Univerzitě Karlově. Zdeněk Lojda byl aktivní i v publikační činnosti. Vydal 4 vlastní monografie a do mnohých přispíval. V roce 1987 získal Schleidenovu medaili a ve stejném roce i Purkyňovu a Jeseniovu plaketu. Obdržel čestný doktorát Univerzity v Halle a Christian Univerzity ve Vídni a byl členem mnoha vědeckých společností.¹³¹

Další významnou osobností, která absolvovala moravskobudějovické Gymnázium je Pavel Posád, pomocný biskup českobudějovický, biskup litoměřický a probošt katedrální kapituly u sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. Pavel Posád se narodil 28. června 1953 v Budkově a absolvoval Gymnázium v Moravských Budějovicích, poté vystudoval Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu a v roce 1977 byl vysvěcen na kněze. Působil na farnostech v Pozořicích, Brně-Židenicích, Lomnici, v Ratiškovcích a v Drnholci. V roce 1992 působil v Olomouci jako spirituál Arcibiskupského kněžského semináře a 24. prosince 2003 byl jmenován devatenáctým biskupem litoměřickým, papežem Janem Pavlem II. Vysvěcen byl 28. února 2004. Kvůli špatnému zdravotnímu stavu byl 26. ledna 2008 odvolán a jmenován titulárním biskupem ptujským a pomocným biskupem českobudějovickým. Od roku 2009 se stal prezidentem Charity Česká republika a v této funkci působí dodnes.¹³²

¹³⁰ ZEJDA, Radovan. Babice. Třebíč 2001, s. 19–23.

¹³¹ JOHN, Ctirad. *Členové učené společnosti - Zesnulí členové - Lojda Zdeněk* [online]. Učená společnost České republiky [cit. 2019-03-25].

¹³² MACEK, J. *Biskupství litoměřické*, Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 2005, s. 152-154.

4.1.7 Proměny výuky na Gymnáziu

Gymnázium během několika málo let zasáhla první světová válka. Škola, která nebyla finančně ani funkčně stabilní byla semleta válkou a nedlouho poté vznikem republiky. Po tomto rychlém začátku se situace v politické sféře mírně uklidnila. Gymnázium si však každý rok připomínalo vznik samostatné republiky, narozeniny prezidenta státu a Jana Ámose Komenského. Tyto výročí se na Gymnáziu v dnešní době nijak neslaví.

Během válečných let byl na Gymnáziu velký nedostatek učitelů, neboť několik z nich bylo povoláno do služby. Tato situace se po válce nijak výrazně nezlepšila. Gymnázium navštěvovalo čím dál více studentů, ale odborných vyučujících ubývalo. Vyučování probíhalo omezeně, což znamená, že hodinová dotace například tělesné výchovy a kreslení byla snížena na minimum. Po zestátnění Gymnázia v roce 1919 situace stagnovala a během několika málo let byl nedostatek učitelů na Gymnáziu zažehnán.

Od počátku Gymnázia došlo během let i ke změně ve výuce předmětů. Původně se na Gymnáziu vyučovalo náboženství, jazyk český, latinský, německý a od třetího ročníku i francouzský, dále dějepis, zeměpis, matematika, přírodopis a tělocvik. Výuka kreslení probíhala první 4 roky, a poté ji nahradila výuka chemie. Mezi nepovinné předměty byl řazen zpěv, který byl vyučován ve dvou odděleních. Výuková osnova byla upravována podle válečných možností. Předměty jako tělocvik a kreslení se nevyučovaly, což se změnilo až s koncem války. Nadále se vyučované předměty měnily podle režimů, které byly momentálně u moci. Ty si je upravovaly podle vlastních ideologií a přesvědčení. V devadesátých letech 20. století byly do učebního plánu Gymnázia zařazeny odborné předměty jako základy výroby, nebo odborné přípravy, kterých se museli účastnit všichni žáci prvních dvou ročníků. Dále si odborné předměty žáci vybírali podle specializace, a to ze základů strojírenství, ekonomiky a organizace, nebo základy technické chemie. V květnu každého roku docházeli studenti třetích ročníků na praxi, kde se seznamovali s prací v praxi, ať už v běžném provozu, nebo v laboratořích. Po roce 1989 byly povinné praxe zrušeny a Gymnázium se navrátilo k všeobecně vzdělávacím předmětům, které nabízelo čtyřletou, osmiletou a od roku 1994 i šestiletou formou studia. V dnešní době probíhá na škole výuka pouze čtyřletou formou, a to dle Rámcového vzdělávacího programu.

Další rozdíl pozorujeme v geografickém rozptylu studentů. Původně Gymnázium navštěvovali žáci ze širokého okolí, ať už přímo z Moravských Budějovic, nebo z Moravy,

Čech a Dolních Rakous. V průběhu let ale došlo ke změně, a i když žáků neubývalo, tento geografický rozptyl se zmenšil. V dnešní době, kdy je infrastruktura velmi rozšířená a studenti nejsou závislí na dopravě, školu navštěvují především žáci z blízkého okolí. Studenti ze vzdálenějších míst si volí školy poblíž jejich bydliště.

Již od počátku školy bylo v plánu, že Gymnázium bude mít svoji novou budovu, aby byla dostačující podle všech norem, a hlavně pro všechny žáky, kteří se na školu hlásili. Stavbu budovy financovalo město, které mělo původně v plánu nechat postavit hlavní budovu a později dostavět boční křídla. Tento plán byl ale zmařen první světovou válkou. Město padlo do finanční krize a na stavbu budovy nezbyly prostředky. Ke slibované stavbě mělo dojít, ale tento plán byl v roce 1920 opět změněn. Po zestátnění školy (škola měla být předána se všemi prostory, budovami, místnostmi a jejich plným vybavením včetně učebních pomůcek) nebyly původní plány budovy vhodné a škola tedy musela nadále zůstat v provizorních budovách, které nebyly ani po dvaceti letech dobudovány. V těchto budovách, které prošly velkými úpravami, sídlí Gymnázium dodnes.

Příjemnou změnou byla změna financování školy, která nastala v roce 1919 po zestátnění Gymnázia. Město zřídilo Gymnázium na vlastní náklady a nepočítalo s možným finančním vyčerpáním. Moravské Budějovice neměly žádného bohatého továrníka, který by případně mohl školu finančně podpořit. Proto se město mnohdy setkalo s protesty obyvatelstva, neboť udržení Gymnázia v provozu stálo nemalé náklady. Po všech těchto peripetiích Gymnázium dokázalo, že je schopné přestát i ty nejtěžší chvíle.

Velmi významnou změnou byla ta jazyková. Od dob Marie Terezie byla naše země pozvolna germanizována, i když nejvyšší funkcionáři si zachovávali jazyk český, neboť německy neuměli. Úplné poněmčení začalo na přelomu 18. a 19. století, ačkoliv obyvatelé Moravských Budějovic zůstali nadále národem slovanským. Češství a národní uvědomění podporovaly ve městě především místní školy, které byly od založení české. Výuka německého jazyka byla důležitou součástí výuky po celou dobu, během válečných let se ale na Gymnáziu stala více než užitečnou. Za druhé světové války byla dokonce školní kronika psaná ve školních letech 1942/1943 a 1944 německy. Ve školním roce 1944/1945 se ale vrací zpět k jazyku českému.

Od vzniku Gymnázia fungovaly při škole různé spolky a nadace, které pomáhaly financovat studium žáků z ekonomicky slabších rodin. Nadále se na Gymnáziu nacházely spolky, které sponzorovaly studenty, jejichž výsledky ve studiu byly více než obdivuhodné.

Tyto dotační spolky se v průběhu let měnily a mnohdy studenty podporovali i živnostníci z přilehlých měst. V dnešní době na Gymnáziu nic takového nefunguje. Pouze v maturitním ročníku obdrží velmi dobří žáci pochvalu ředitel za dlouhodobě dobrý prospěch.

Asi k největší změně dochází po roce 1989. Do výuky vstoupily nové metody, vyučující si udělali různé rekvalifikační kurzy a začalo se používat mnoho nových pomůcek. Do tříd byly dodány dataprojektory, počítače a do laboratoří různé digitální přístroje. Zlom nastal i ve výuce cizích jazyků, které si žáci mohli osobně vyzkoušet při různých zahraničních exkurzích pořádaných školou, ať už do Velké Británie, Německa, Francie, nebo Belgie.

Nadále se velkého rozmachu dostalo i vzdělávání pedagogických pracovníků, kteří pravidelně navštěvovali různé kurzy a specializovaná pracoviště, kde navštěvovali různé kurzy a semináře. Dále se pedagogové Gymnázia podíleli na tvorbě interaktivních výukových materiálů. Díky internetu se velmi zvýšila rychlost přenášených informací, na což museli pedagogové reagovat a přizpůsobit svůj přístup k přípravě výuky. S tímto rozvojem ale stoupala i administrativní zátěž, kterou museli pedagogové vést v digitální podobě. V dnešní době se Gymnáziem honosí kvalifikovaným učitelským sborem a nejnovějšími technologickými pomůckami.

4.2 Střední škola řemesel a služeb

Tato škola vznikla původně sloučením tří škol v roce 2004. Jednalo se o Střední odborné učiliště zemědělské, Střední odborné učiliště strojírenské a Střední odborné učiliště lesnické. Tyto tři zmíněné školy mají mnohaletou tradici, proto se na jejich samostatné fungování blíže podíváme.

4.2.1 Střední odborné učiliště strojírenské

Tato škola byla původně nazývána jako škola učňovská a v Moravských Budějovicích vznikla 1. září 1958. Původně byla tato škola založena o 2 roky dříve, v nedaleké Polici u Jemnice, která je vzdálená asi 20 km. Učňovská škola v Polici byla v prostorách bývalého zámku, které byly ale značně nepřizpůsobeny jak pro výuku, tak pro internátní ubytování. Úprava prostor by znamenala pro obec nemalé náklady. Ve školním roce 1956/1957 navštěvovalo školu 80 žáků. Následující školní rok už jich bylo 170 v prvním a druhém ročníku. Škola nabízela obor zámečnick, elektroinstalatér a zedník a vyučovala teorii i praxi.¹³³

Škola v Polici se snažila, aby jí byly poskytnuty lepší prostory. Došlo tedy k přestěhování tamější zvláštní školy do zámku, ale kvůli špatné dohodě KNV v Jihlavě a ONV v Moravských Budějovicích nebylo přestěhování provedeno včas a školní rok 1958/1959 byl zahájen 1. října, ovšem už na učňovské škole v Moravských Budějovicích.¹³⁴

Přesunem školy do Moravských Budějovic došlo na učňovské škole i ke změně nabídky oborů a škola nabízela obor zámečnick, údržbář, soustružník, automechanik a zedník. Výuka probíhala tak, že se první a druhé ročníky po týdnu střídaly na teorii a praxi. Ročníky třetí docházely do školy pouze jednou týdně, jinak byli žáci na praxích.¹³⁵

Hlavní školní budova se nacházela na náměstí v Moravských Budějovicích v Dobrovského ulici 10 a budova byla majetkem ONV Moravské Budějovice. Internát, který byl pro studenty provozován se nacházel v Jiráskově ulici 908, a byl rovněž majetkem ONV MB. Škola měla tři učebny, kabinet a sborovnu a vyučování probíhalo ještě v jedné třídě na MNV, protože místnosti ve škole byly nedostačující, jak kapacitně, tak výbavou. Internát měl kuchyň, jídelnu, pokoj pro vychovatele a 30 lůžek.¹³⁶

¹³³ SOKA Třebíč, fond Střední škola řemesel a služeb, Kronika učňovské školy, s. 2-5.

¹³⁴ Tamtéž, s. 5-7.

¹³⁵ Tamtéž, s. 9-15.

¹³⁶ Tamtéž, s. 2.

Ve vedení školy stál Jan Žižka, který byl ředitelem i v Polici. Z Police přešli i dva interní učitelé, František Křivánek jako zedník, a Bohuslava Moravcová, která měla na starost všeobecně vzdělávací předměty. Dalším vyučujícím všeobecně vzdělávacích předmětů byl Vítězslav Křivánek, který byl uvolněný z výuky v Třebíči, aby mohl vyučovat v Moravských Budějovicích. Kovoobory vyučovali převážně externí učitelé, a to Jaroslav Haluzka, Miroslav Hrubý, Ivan Knou, Arnošt Novotný, Ing. Bohuslav Růžička a Jaroslav Fišer.¹³⁷

První školní rok v Moravských Budějovicích se žáci účastnili odborného strojírenského výcviku, na který dojížděli do Uherského Brodu do Slováckých strojíren. V následujícím školním roce již mohli žáci praxi vykonávat přímo v Moravských Budějovicích v pobočném závodě. Během vyučování se žáci účastnili i několika brigád, například sběru brambor nebo chmelové brigády. Studenti rovněž pomáhali městu při různých stavbách a stavebních úpravách.¹³⁸

Školní rok 1959/1960 byl zahájen v nově vymalovaných a připravených učebnách, kterých bylo ale vzhledem k počtu žáků žalostně málo. Na 217 žáků byly k dispozici pouze tři učebny.¹³⁹ Velký důraz byl při výuce kladen na spojení teorie s praxí a důraz na výchovu nového socialistického člověka. Žáci byli seznamováni s nejnovější technikou a spolupracovali s podniky a učitelé navštěvovali kurzy současné politiky strany, aby měli lepší kvalifikaci.¹⁴⁰

Učitelé i žáci se po celou dobu aktivně zapojovali do kulturně – osvětové práce, kde pomáhali při žních, nebo sklizni brambor. Žáci se dále podíleli na nácviku skladby „Do nových zítřků“, se kterou 51 učňů vystupovalo na Strahově v Praze.¹⁴¹

Škola pro nový školní rok 1960/1961 žádala o přidělení budovy bývalého lidového soudu, aby mohla rozšířit svoje prostory. Nutná byla i oprava internátu, nebo alespoň navýšení jeho kapacity. To se podařilo a počet lůžek byl navýšen na 35.¹⁴² Budova lidového

¹³⁷ SOkA Třebíč, fond Střední škola řemesel a služeb, Kronika učňovské školy, s. 2-3.

¹³⁸ Střední odborné učiliště strojírenské, nám. Míru č. p. 10 (SOUs). In: *Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice*: Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR, 1998, s. 51-52.

¹³⁹ SOkA Třebíč, fond Střední škola řemesel a služeb, Kronika učňovské školy, s. 7.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 8.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 12.

¹⁴² Tamtéž, s. 14.

soudu byla uvolněna až v průběhu školního roku a byla nutná její rekonstrukce. Tu provedli učitelé a žáci učňovské školy, čímž dosáhli velkých úspor.¹⁴³

Ve školním roce 1961/1962 vše probíhalo podle stanoveného plánu, který byl narušen pouze chřipkovou epidemií a škola byla od 29. ledna do 17. února zavřena. Do školy byly nově dodány pomůcky jako diaprojektor a epidiaskop. V květnu a červnu 1962 se žáci podíleli na výstavbě stadionu, kde prováděli odborné zednické práce a dále na vybudování městského parku.¹⁴⁴ Žáci 2. ročníků se nově účastnili povinného lyžařského zájezdu do Orlických hor, kde probíhal lyžařský kurz. Za účelem rozšíření prostoru vybudovali žáci na nádvoří Sokolovny hřiště, kam poté docházeli na tělesnou výchovu.¹⁴⁵

Pro školní rok 1962/1963 byl otevřen nový obor elektromontér. V průběhu času na škole přibývaly nové obory. Ve školním roce 1967/1968 byl zrušen obor automechanik a nově byly zřízeny obory frézař a nástrojář pro firmu Motorpal v Jemnici. Tímto krokem se velmi zlepšila spolupráce i komunikace mezi školou a podniky. Během prvního pololetí byl vypracován plán, podle kterého učitelé navštěvovali okolní podniky. Učitelé docházeli převážně do KSB v Moravských Budějovicích, OSP ve Znojmě a SZP rovněž ve Znojmě.¹⁴⁶

V roce 1968 si žáci svépomocí vybudovali odbornou učebnu pro technické kreslení, zrekonstruovali hřiště ve dvoře Sokolovny a vybudovali si střelnici na půdě školy.¹⁴⁷ Po rekonstrukci učebny pro technické kreslení byla v pořadí stavba učebny fyziky. Při této rekonstrukci byla zároveň rozvedena nová elektroinstalace v celé budově.¹⁴⁸ V roce 1970 byla provedena plynofikace a rekonstrukce vodovodu.¹⁴⁹ Během školního roku 1970/1971 byl vybudován vestibul školy, opraveny záchody, vydlážděné chodby a vzhled školy se značně zlepšil. Velmi se zlepšily i podmínky na internátě – na podlahy bylo použito linoleum, studovna dostala nové obrazy, stolky, židle a nové záclony. Na začátku školního roku byl vytvořen poradní sbor, který byl složen ze zástupců hlavních učebních oborů a zástupců podniků, díky němuž se lépe koordinovala výuka teorie a odborného výcviku.¹⁵⁰

Obor frézař byl ve školním roce 1972/1973 zrušen a žáci byli přerozděleni na různé další obory z nabídky. Místo něj byl otevřen obor železničář, jehož praktická výuka ale

¹⁴³ SOKA Třebíč, fond Střední škola řemesel a služeb, Kronika učňovské školy, s. 22.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 25-30.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 31.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 69.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 70.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 76.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 80.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 83.

probíhala ve Znojmě a v Jihlavě.¹⁵¹ Školní rok 1978/1979 byl otevřen čtyřletý učební obor mechanik–seřizovač pro obráběcí stroje s maturitou. V 90. letech se začal vyučovat obor krejčí–krejčová a obchodní pracovník. V roce 1993 byl kvůli nedostatečnému počtu zájemců ukončen obor železničář, místo něj byl otevřen pětiletý dvoustupňový obor obchodník, který se ukončoval maturitní zkouškou. Na škole bylo možné studovat některé obory dálkově, jmenovitě obor strojírenství, provozní techniku, elektrotechniku, oděvnictví a provoz obchodu.¹⁵²

Škola se v těchto letech snažila převážně o to, aby byla propojena teoretická výuka s výrobní praxí, o zvýšení politického a výchovného působení, poskytnutí vědomostí a poznatků, ze kterých si jedinec může tvořit vlastní, světový názor. Pracovníci školy se snažili o to, aby se škola nedostala mimo politické dění a aby úkoly školy směřovaly k tomu, že budou vytvářet kvalitní podmínky pro své žáky, aby mohli společně budovat společnost a výrobní proces.¹⁵³ Učni se dále ještě v tomto roce podívali do podniků jako SVA Dačice, Motorpal Jihlava, Strojírny Žďár, ZMS v Třebíči, BOPO v Třebíči.¹⁵⁴

¹⁵¹ SOKA Třebíč, fond Střední škola řemesel a služeb, Kronika učňovské školy, s. 2-5.

¹⁵² Střední odborné učiliště strojírenské, nám. Míru č. p. 10 (SOUs). In: *Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR, 1998, s. 51-52.

¹⁵³ Tamtéž, s. 87.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 104.

4.2.2 Střední odborné učiliště zemědělské

Ke vzniku této střední školy došlo v roce 1960, ale název Střední odborné učiliště zemědělské přijala škola až v roce 1980. Škola nabízela učební obory: řezník – uzenář, automechanik, autoklempíř, klempíř pro stavební výrobu, prodavač smíšeného zboží, opravář zemědělských strojů a instalatér. V roce 1990 byla při této škole zřízena ještě Rodinná škola, která byla určena především pro dívky. Ta se ale v roce 1994 osamostatnila a dnes ji známe jako Střední odbornou školu. Ve školním roce 1998/1999 byly na učilišti otevřeny obory cukrář a kuchař – číšník. Další změnou byla možnost nástavbového dvouletého studia v oboru podnikání.¹⁵⁵ V dnešní době škola nabízí tříleté a čtyřleté obory. Mezi tříleté obory řadíme obor automechanik, elektrikář–silnoproud, instalatér, kuchař–číšník, obráběč, opravář zemědělských strojů, ošetřovatel, prodavač–smíšeného zboží a strojní mechanik (zámečnick). Jako čtyřleté nabízí škola obory mechanik seřizovač, obchodník–obchodnice a mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení budov. Nadále je možné si udělat dvouleté nástavbové studium z oboru provozní elektronika a podnikání a nástavba na oboru podnikání jde nově studovat i dálkově.¹⁵⁶

K 1. lednu 2003 došlo ke sloučení Středního odborného učiliště zemědělského se Středním odborným učilištěm strojírenským. Škola vystupovala pod názvem Střední odborné učiliště řemesel a služeb Moravské Budějovice.¹⁵⁷

4.2.3 Střední odborné učiliště lesnické

Lesnické učiliště bylo zřízeno v roce 1950 v Lesonicích, ve vesnici asi 10 km od Moravských Budějovic. Učiliště bylo umístěno v prostorách místního zámku a pro žáky zajišťovalo odborný výcvik. Roku 1987 se ve škole konala slavnostní přehlídka odborných dovedností a technické tvořivosti žáků. Přehlídka se konala k sedmdesátému výročí Velké říjnové socialistické revoluce a záštitu nad ní převzalo Ministerstvo lesního a vodního

¹⁵⁵ Střední odborné učiliště zemědělské, Tovačovského sady č. p. 79 (SOUz). In: *Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR, 1998, s. 50-51.

¹⁵⁶ Nabídka oborů, přihlášky, informace. Střední škola řemesel a služeb Moravské Budějovice [online]. 2009 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://www.ssrs.cz/prehled-oboru/ms-35887/p1=35862>

¹⁵⁷ *Historie školy a základní informace* [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.ssrs.cz/skola/historie-skoly-a-zakladni-informace>

hospodářství ČSSR. Na škole bylo možné studovat obory jako mechanizátor lesní výroby, nebo mechanik opravář pro lesní stroje.¹⁵⁸

K 1. lednu 2004 bylo Střední odborné učiliště lesnické sloučeno s již vzniklým Středním odborným učilištěm řemesel a služeb Moravské Budějovice. Ke změně jména došlo 1. července 2006, kdy byla škola přejmenována na Střední školu řemesel a služeb a pod tímto názvem vystupuje do dnes.

4.2.4 Proměny výuky na Střední škole řemesel a služeb

Na počátku vyučování byla největší změnou pro tuto školu změna budov, ve kterých nebylo možné vyučovat tolik tříd, kolik by škola potřebovala. Vzhledem k tomu, že měla na počátku asi 300 žáků, nebylo jednoduché najít něco vyhovujícího. Během asi dvou let se ale škola přestěhovala do nové budovy, kde byla dostatečná kapacita, a ještě i místa pro kabinety, sborovnu i ředitelnu. Důležitým vývojem v průběhu celého fungování školy, byla změna oborů, které škola studentům nabízela. Jako první mohli na škole studovat obor zámečnický, zednický, soustružnický, údržbářský a automechanik. K těmto oborům později přibyl obor malířský a elektromontér. Když obor malířský v Moravských Budějovicích zanikl, byli žáci posláni na učňovskou školu do Jihlavy. Dále byl zrušen obor automechanik a místo něj byl zřízen obor nástrojářský.

Žáci, kteří navštěvovali učňovskou školu byli z celého jihlavského kraje, což se postupem času také změnilo. Některým se nevyplatilo tak daleko dojíždět, tak ke studiu zvolili školu v jejich blízkosti. Při škole fungoval internát, který byl zřízen z bývalého dětského domova. Internát se nacházel v blízkosti školy, ale neměl dostatečnou kapacitu. Tento problém pomohla vyřešit další změna, kdy ve škole začal fungovat systém, že žáci prvního a druhého ročníku docházeli střídavě jeden týden na teoretickou výuku a druhý týden na praxi. Tímto se vlastně rozdělili na dvě poloviny a kapacita internátu byla dostačující. Tyto týdenní praxe si vyžádaly okolní firmy, aby žáci nabyli lepšího praktického výcviku. Ve školním roce 1962/1963 na internátě propukla infekční žloutenka, takže všichni žáci museli být povinně přeočkováni, od této epidemie museli žáci povinně docházet jednou za rok na kontrolu k lékaři, aby se podobná situace už nikdy neopakovala.

¹⁵⁸ Lesonice '87. *Stroje v lese: vše o lesní technice* [online]. 2014 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: [http://www.strojvlese.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=299:lesonicea87&catid=86:sou](http://www.strojvlese.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=299:lesonicea87&catid=86:souteze&Itemid=342)

Ve školním roce 1962/1963 proběhla na škole další změna. Žáci začali jezdit na lyžařský výcvik a začali se více věnovat sportu, ve kterém školu velmi dobře reprezentovali. Ať už se jednalo o kopanou nebo sportovní střelbu. Dále začali na exkurze do spřátelených fabrik dojíždět i vyučující odborného výcviku, aby si prohlédli techniky a novinky, které začlenili do výuky.

K veliké proměně došlo po pádu komunistického režimu. Učební plán už nebyl sestavován podle směrnic komunistické strany a výchovným cílem nebylo vštěpování vědeckého světového názoru žákům. Žáci se nemuseli účastnit Sokolských, ani Dukelských závodů branné zdatnosti. Odpadl i nácvik na spartakiádu a oddechli si učitelé, kteří se nemuseli více účastnit ideově politického vzdělávání pedagogických pracovníků. Další změnou bylo, že škola zúžila nabídku oborů a začala nabízet pouze obory strojní zámečnick, stavební zámečnick, elektromontér, soustružník, nástrojař a frézař. Poslední zmiňovaný obor byl později zrušen a žáci byli přesunuti na obor soustružník. Dále přibyl obor železničář a mechanik seřizovač pro obráběcí stroje. Tento obor byl maturitní, na 4 roky. V roce 1987 byla otevřena večerní škola pro pracující lid, která měla v roce 1989 první úspěšné absolventy.

Listopadové události v roce 1989 proběhli na moravskobudějovickém učilišti v relativním klidu. Škola se účastnila manifestační stávky, při které se žáci účastnili besedy o současném politickém stavu. Jejich otázky ale nebyly kvůli špatné informovanosti a celkově chaotické situaci zodpovězeny. V prosinci téhož roku byly ve škole zrušeny všechny politické organizace.

Od školního roku 1990/1991 nemáme o škole žádné další informace až do roku 1998, kdy škola oslavila své výročí, 40 let. Toto výročí bylo spojeno s oslavou města, které slavilo 750 let. Školním rokem 1999 kronika školy končí. Dle dostupných informací od pana ředitele a pracovníků archivu další kroniku nikdo dál nevede.

Největší změnou pro školu bylo asi sloučení, které školu ovlivnilo kladně. Zvýšil se počet nabízených oborů, tím stoupl i počet žáků, kteří začali školu navštěvovat a tím se zlepšilo i jméno školy.

4.3 Střední odborná škola Moravské Budějovice

Tato střední škola vznikla z Rodinné školy, která byla zřízena v roce 1990 při Středním odborném učilišti zemědělském. Rodinná škola v Moravských Budějovicích byla jednou z dvaceti škol, které vznikly po listopadu 1989. Studium bylo zahájeno pouze v jedné třídě a škola sídlila na ulici Tovačovského sady č. p. 79. Prvním ředitelem se stal Ing. Karel Klumpar.¹⁵⁹

V roce 1993 byla škola transformována na příspěvkovou organizaci. V roce 1994 se Rodinná škola odloučila od Středního učiliště zemědělského a přestěhovala se na Pražskou ulici č.p. 104. Další změnou téhož roku byla nová ředitelka, kterou se stala Ing. Marie Čejková. Od roku 1995 bylo na škole možné studovat čtyřletý obor se zaměřením na sociální služby, na ekonomicko-administrativní služby a veřejnosprávní služby. Dále si bylo možné dodělat jednoleté pomaturitní studium Veřejnoprávní a administrativní. Do dnešní doby se zachovaly kurzy vzdělávání pro dospělé, jako je například akreditace na základy obsluhy PC, sekretářská praxe a psaní na stroji, nebo jednoduché a podvojně účetnictví s využitím PC.¹⁶⁰

Dne 1. září 1996 byl změněn název školy na Střední odborná škola, Pražská 104. Zároveň došlo i k rozšíření studijních oborů o Veřejnoprávní činnost. Škola získala finance na novou učebnu výpočetní techniky a zároveň se stala první školou na okrese, která byla připojena k internetu.¹⁶¹

V roce 1998 se ředitelem stal Ing. Stanislav Štáva. Do soustavy oborů přibyl ještě obor Sociální péče a od tohoto roku jsou ke studiu přijímáni uchazeči oboru Veřejnoprávní činnost, nebo Sociální péče, které je postupem času více rozvíjeno. V roce 2001 se zřizovatelem školy stává kraj Vysočina a na popud Střední odborné školy vznikl klub Sluníčko pro handicapovanou mládež v moravskobudějovickém regionu.¹⁶²

¹⁵⁹ ŠTÁVA, S. Gymnázium a Střední odborná škola. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko, 9/2004, s. 24-26.

¹⁶⁰ *Historie střední odborné školy* [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <http://www.gymsosmb.cz/verejnost/historie-skoly/>

¹⁶¹ ŠTÁVA, S. Gymnázium a Střední odborná škola. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko, 9/2004, s. 24-26.

¹⁶² *Historie střední odborné školy* [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <http://www.gymsosmb.cz/verejnost/historie-skoly/>

V roce 2003 byly rozšířeny aktivity pro veřejnost o kurzy muzikoterapie, arteterapie a komunikační dovednosti. V roce 2004 dochází ke sloučení s Gymnáziem Moravské Budějovice a název se mění na Gymnázium a Střední odborná škola, Tyršova 365. Škola se v roce 2008 přestěhovala z Pražské ulice do budovy Gymnázia, na Tyršovu ulici, a v dnešní době se dá navštěvovat jak prezenčně, tak dálkově.¹⁶³

¹⁶³ ŠTÁVA, S. Gymnázium a Střední odborná škola. In: *Zpravodaj Moravské Budějovice*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko, 9/2004, s. 24-26.

5 Praktická část

Využití této diplomové práce je vhodné i v běžné výuce dějepisu, občanské výchovy na základní škole, nebo při výuce dějepisu na škole střední. Toto téma lze provázat s výukou regionálních dějin, o kterých by žáci měli mít alespoň základní povědomí.

Žáci se dozví základní informace o historii města Moravské Budějovice a seznámí se i s dějinami školství na našem území. Toto téma lze žákům přiblížit pomocí několika přednášek, nebo hromadnou výukou v rámci exkurze po městě. Další možností je, že by si žáci rozebrali zajímavá místa, osobnosti, nebo památky v Moravských Budějovicích a na dané téma by samostatně vypracovali prezentaci a vzájemně si je představili.

Žáci by se mohli zaměřit na celou historii města, ať už by se jednalo o osobnosti, které ve městě žili a žijí, nebo se mohou zabývat technickým a průmyslovým vývojem. Vyzvednout místní firmy, které v dnešní době ve městě fungují. Případně zjistit, jak se od jejich počátků změnilo jejich zaměření a orientace.

Exkurze po Moravských Budějovicích začne v Muzeu řemesel, které má dvě expozice. První v moravskobudějovickém zámku a druhou v Masných krámech. V zámku je několik expozic, ve kterých se žáci při prohlídce seznámí s historií města a s tradičními řemesly, která byla ve městě rozšířena od šestnáctého století. Další expozice zachycuje rozvoj ve výrobě nábytku a strojírenství, neboť v roce 1871 byla v Moravských Budějovicích vystavěna železnice, která umožnila lepší manipulaci s materiálem. S tímto je úzce spojen i hospodářský rozmach, který byl podpořen založením peněžních ústavů v roce 1869 a 1874. V dalších místnostech zámku žáci uvidí dobový interiér, který je převážně novorenesančního stylu, až na ložnici baronky, která je celá v barokním stylu. Následující expozice nabízí k prohlédnutí sbírku místního významného archeologa Jaroslava Palliardího, který v Moravských Budějovicích působil.

V budově Masných krámů jsou uloženy pozůstatky venkovských řemesel, v každé dílně jedno. Seznámit se zde můžeme s nástroji síťářů, barvířů, kamnářů, přadláků lnu, ševců, řezníků, zbrojířů, voskařů, hřebenářů a perleťářů.

Další zastávkou naší exkurze je kostel svatého Jiljí, který se nachází v těsné blízkosti zámku. Tento kostel pochází z roku 1235 a současná podoba kostela je z roku 1985, kdy byl opraven a zrekonstruován. Součástí kostela je i kostelní věž, která je veřejnosti přístupná.

Věž měří 50 metrů a vyhlídka z ochozu je ve výšce 26 metrů. Při příznivém počasí jsou vidět Alpy.

Další zastávkou naší exkurze je rotunda svatého Michala, která byla postavena ve 13. století a sloužila jako kostnice. V rotundě je vyobrazen Kristův žalář a v přízemí je freska Posledního soudu.

Následujícím cílem na naší cestě městem je kaple svaté Anny. Neveliká kaple, která od nepaměti fungovala jako špitál pro chudé občany. Její jméno bylo v průběhu staletí několikrát změněno a od 18. století je označována jako kaple svaté Anny. Nedaleko od této kaple jsou k vidění zbytky městských hradeb, které se rozprostírají západně od fary a kostela a leží v pararulové vráse, která vznikla před 600–800 milióny lety přeměnou sedimentárních hornin z křemene, živce a slídy. Tento útvar se v České Republice řadí ke geologickým raritám.

Dále navštívíme kapli svatého Jana Nepomuckého, která byla postavena v roce 1713 na hřbitově, který později ustoupil budově gymnázia a městskému gymnazijnímu parku. V dnešní době slouží kaple Českobratrské církvi evangelické.

Dále žáci na prohlídce města uvidí bývalé budovy škol, které se ve městě dříve nacházely a porovnájí je s dnešními budovami, na jejichž prohlídku půjdou poté. Na závěr se dozví něco o historii školství a pedagogiky jako takové. Účastníci budou mít v rámci celé exkurze po městě k dispozici metodický list s úkoly, na které budou muset odpovědět.

5.1 Metodický list

<p>1) Moravské Budějovice jsou, které se nachází v kraji První zmínka o městě pochází z roku.....</p>	<p><i>Město, Vysočina, 1231</i></p>
<p>2) Jak se jmenovaly šlechtické rody, které v průběhu let vlastnily Moravské Budějovice? (4)</p>	<p><i>Páni z Valdštejna, páni z Lichtenburka, páni ze Schaumburka a rod Wallisů</i></p>
<p>3) Komu je věnována pamětní deska na budově fary?</p>	<p><i>Kaplanovi Václavu Kosmákovi</i></p>
<p>4) V jakém slohu byl postaven kostel svatého Jiljí?</p> <p>164</p>	<p><i>Románský sloh</i></p>
<p>5) Kolik má moravskobudějovický kostel zvonů? A z jakého roku pocházejí?</p>	<p><i>3 zvony, z roku 1432, 1535 a 1529</i></p>

¹⁶⁴http://www.dedictvivysociny.cz/files/_legacy103/thumb-o/10345-Vez_kostela_sv._Jilji_Moravske_Budejovice.JPG

<p>6) Kolik krámů najdeme v Masných krámech? A do jakého tvaru jsou postaveny?</p> <p>165</p>	<p><i>12 krámů, do tvaru podkovy</i></p>
<p>7) Jak se původně jmenovala kaple svatě Anny? ¹⁶⁶</p> 	<p><i>Kaple svatého Jana, kaple svatého Marka a kaple svatě Anny</i></p>
<p>8) Čí tělo bylo údajně uloženo přes noc v kapli svatě Anny?</p>	<p><i>Tělo českého krále Přemysla Otakara II.</i></p>
<p>9) Jak vysoká je věž moravskobudějovického kostela?</p>	<p><i>50,92 metrů</i></p>
<p>10) Jak se jmenují všechny základní školy, které nyní fungují v Moravských Budějovicích?</p>	<p><i>Základní praktická škola; Základní umělecká škola; Základní škola Moravské Budějovice, Havlíčkova ul. 933; Základní škola T. G. Masaryka</i></p>

¹⁶⁵http://www.muzeum.mbudejovice.cz/VismoOnline_ActionScripts/Image.aspx?id_org=200085&id_obrazky=1026

¹⁶⁶ http://www.mbudejovice.cz/VismoOnline_ActionScripts/Image.aspx?id_org=9890&id_obrazky=3493

<p>11) Jak se jmenují všechny střední školy, které nyní fungují v Moravských Budějovicích?</p>	<p><i>Střední odborná škola; Střední škola řemesel a služeb; Gymnázium</i></p>
<p>12) K čemu původně sloužila rotunda svatého Michala, která byla postavena v románském slohu?</p>	<p><i>Původně byla kostnicí</i></p>
<p>13) Kdo se zasloužil o vybudování zámku v Moravských Budějovicích?</p> <p>167</p>	<p><i>Rod pánů ze Schaumburka</i></p>
<p>14) Jak se jmenuje geologická rarita, ve které leží hradby města?</p> <p>168</p>	<p><i>Pararulová vrása</i></p>

¹⁶⁷ <http://www.muzeum.mbudejovice.cz/vismo/galerie2>

¹⁶⁸ https://images3.kudyznudy.cz/_t_/Files/KzN/de/de776f96-c492-41f3-afd0-55a5bf1a3612_1316_608_fit.jpg

5.2 Rozhovor s bývalou absolventkou Gymnázia Moravské Budějovice

O rozhovor jsem požádala bývalou absolventku a nynější pedagožku Gymnázia, paní PhDr. Alenu Zinu Janáčkovou, která na Gymnázium absolvovala v roce 1982 a vrátila se na něj jako pedagožka v roce 1994. Působí na něm dodnes jako vyučující dějepisu, německého, ruského a francouzského jazyka.

Jak probíhala výuka na Gymnázium, když jste ho navštěvovala jako studentka?

Studovala jsem na GMB (Gymnázium Moravské Budějovice) v letech 1978–1982. Gymnázium se soustřeďovalo na přírodovědné předměty. Myslím si, že matematika byla 4 hodiny týdně, fyzika 3 hodiny a tak dále. Měli jsme samozřejmě i předměty humanitní. Jazyky – český, ruský a dle výběru anglický a německý. Výuka ruského jazyka se soustředila v prvním ročníku na konverzační témata a od druhého ročníku se probírala konverzační témata a také hodně literatury, převážně jsme se učili obsahy děl v ruštině. Ale to se mi docela líbilo, dodneska umím citovat z paměti. Na další jazyky nebyl kladen takový důraz a bylo spíš věcí vyučujícího daného předmětu, kolik toho připravil a na kolik sám ten jazyk uměl.

Ve třetím ročníku jsme měli semináře, ale byl to takový experiment – tzv. bloky. Já jsme si vybrala ekonomický blok, kde jsme měli psaní na stroji, poté základy ekonomie, ze kterých do dnešního dne už nic nevím, a strojírenskou technologii – také už nic neumím. Jediné, co bylo pozitivní, naučila jsem se psát všemi deseti a asi jsem si z toho udělala státní zkoušku. Spolužáci navštěvovali deskriptivní geometrii, chemické semináře a asi pořádně nevím co tam dělali, ale asi jim to pomohlo pro další studium, což mně bohužel ne. Na humanitní předměty jsem v době svého studia neměla moc štěstí. Po většinu let mého studia nebyl na škole aprobovaný dějepisář a často se střídali učitelé českého jazyka. Humanitní předměty jsem měla ráda a v tomto směru pro mě výběr školy nebyl ideální, když zde bylo hodně přírodovědných předmětů. Neměli jsme žádné exkurze, všechno bylo omezeno. Na exkurzi se jelo jednou na nějakou chemickou školu, takže tam jsem jako humanitní student nebyla vybrána. Měli jsme ve škole branou výchovu, kde jsme se učili, jak se bránit igelitovými sáčky jadernému spadu, které nepřátelské státy nás napadnou a jaké zálučné imperialistické vojenské bloky ve světě existují. Také jsme měli několik dnů branné cvičení, nasazování masky, pochodování, střelení ze vzduchovky a trochu zdravotní, což mi přišlo praktické už tenkrát, ten zbytek, no, přetrpěla jsem to.

Výuka probíhala různě. Hodiny zkoušení, nebo probírání nové látky. Nevedly se žádné diskuse, učivo se zadalo, k tomu se přidaly domácí úkoly a jelo se. „Máš to umět, to přeci znáte.“ Záleželo vlastně jen na vyučujícím. Já myslím, že to je hlavní. Samotného kantora jeho předmět musí bavit, to je alfa a omega. O přestávkách kluci hrávali ve třídě fotbálek, skupinky holek si špitaly a někdo se snažil opakovat si učivo. Čas jsme trávili různě, jen jsme neměli žádné mobily.

Hodnocení výkonu se nezdůvodňovalo, stěžovat si na kantora nepřípadalo v úvahu. Kantor měl autoritu a svůj předmět, pokud byl aprobovaný, velmi dobře znal. Pokud nebyl aprobovaný byl to problém. Bylo to hodně znát, ale to je můj subjektivní pohled, někdo ze spolužáků by měl třeba jiný úhel pohledu.

Neměli jsme žádné poslední zvonění, to byl malér, když jsme přišli do školy všichni v černém. Chudák náš pan třídní učitel, určitě pak musel v ředitelně tuto naši sabotáž dlouho vysvětlovat. Měla jsem ho ráda a až později jsem přišla na to, proč mi byl sympatický. Třídní tablo jsme poté museli dát schválit řediteli školy a nápisy, které budeme mít na stužkách také.

Exkurze do zahraničí byly sice v plánu školy, ale stejně se na ně nejezdilo. Možná to vypadá, že to bylo prakticky jenom smutné, ale nebylo. Bylo to mládí, a to má víc prostoru najít si zábavu i tam, kde by to dospělý nečekal.

Ve škole se mi líbilo, ale byla jsem v kombinované třídě, dodnes nevím proč. Experimenty jsou však ve školství stále. My jsme byli smíchaní žáci z 8. třídy, to byl můj případ, a druhá půlka třídy byla z třídy deváté. Rozdíly tam byly přece jenom znát, ale domnívám se, že jsme měli dobrou třídu, s dobrými studijními výsledky. Občas padl ze strany učitele i nějaký záhlavec, což je oproti dnešní době také rozdíl. Dnes se žáci ohradí, že se „na ně dívám“, ale bohužel mám oči a ještě vidím.

Změnila se nějak zásadně skladba učiva, od dob Vašich studií?

Dnes máme Rámcově vzdělávací plány a vše je volné, dělám si, co chci. A jestli dojdou k tomu, kam mám, to si určí škola sama. Škola se může profilovat, otázka ale je, jestli je to zrovna to nejlepší. Já jsem pro penzum učiva, které má být zvládnuto, a to má být dáno, jakýsi mantinel. A pokud je to škola státní, tak má tento mantinel být vytvořen státem. Co je zcela jinak je politická část výuky, tam už věřím, že tomu tak všude není. Konkrétně – kapitoly dějin, které byly za nás režimem vybrány jako vhodné se učily mnohem déle a na

úkor dalších. Je prosím opravdu pravda, že já jsem jméno Masaryk neslyšela ve škole vůbec, a to ani na základní škole. Zato Janu Žižkovi se muselo fandit, to byl borec. Všechny revoluce byly vzorem. I v matematice byly formulovány slovní úlohy tak, aby to odpovídalo politickému zadání. Občas byly kostrbaté, ale v humanitních předmětech to bylo víc patrné. Základy společenských věd, to byla čistá marxistická filozofie, soudruh Lenin a revoluční tradice. Jinak teď už nejsou ony bloky, ale semináře k výběru jsou u nás na škole stále, jejich podoba se ale změnila. Podoba maturity se rovněž změnila. My jsme nemuseli skládat zkoušku z matematiky, ale zase tam byla nutnost maturovat z toho jednoho bloku. Jinak velký rozdíl nevidím. Tak teda vlastně nevím, jestli to není špatně. Samozřejmě nebyly počítače, takže předměty, kde se je učí žáci ovládat nebyly.

Co pro Vás bylo největším překvapením, nebo změnou, když jste se na Gymnázium vrátila jako kantorka?

Jo, to je těžké. Zažila jsem bývalé kantory jako kolegy a velký rozdíl to nebyl, já jsem je stále měla a mám v úctě. Změnu přinesl rozvoj školy po stránce stavební, ale to už jsem zde pracovala. Takže pro mě se nějaká velká překvapení nekonala.

Jak se Gymnázium od vašich studií do dnešní doby proměnilo? V čem vidíte největší rozdíl?

Změnila se doba, změnilo se gymnázium, ale možná že ne až tak moc. Základní stavební dvojice, učitel, žák a vlastně možná ještě rodiče, zůstaly. Všeobecné předměty také zůstaly. Přibyla technika, resp. elektronika, která se dá velmi dobře využít, ale také zneužít ze stran studentů a vlastně možná i kantorů. Rozdíl je ale především v přístupu k učitelům i žákům. Role se změnila. Učitel dnes není nositelem znalostí, předavatelem a průvodcem, ale je to někdo, kdo je krásný, sexy a oblíbený z různých důvodů, které se většinou schovají za tvrzení „ten studentům rozumí“, a pak ti ostatní, co jsou ještě snesitelní a pak ti, co jsou strašní. Studenti mají práva se uprostřed hodiny zvednout a jít si dolít vodu, kterou poté hlasitě a nevybíravě pijí. Musí si během výuky vyřídit svoji korespondenci a nechtějí se zvednout ze židle a zdravit příchozí učitele postavením. To je otravuje. A proč vlastně taky, přece na něj můžou křiknout, ti vychovanější slušně. Žvýkačka je prý nutná, protože podporuje správné trávení. Dál už ve výčtu pokračovat nebudu, ale tohle je praxe a ta změna je velká. Ne všechno je nyní k dobrému. Studentům je 15 let a jsou to osobnosti, které si myslí, že už všechno vědí. U nás na Gymnázium máme příjemné prostředí. Neřešíme závažné jevy, prostředí je hezky zařízené a škola je super technicky vybavená. Je zde spousta

akcí, které můžou žáci využít nebo se sami pustit do jejich organizování, pokud ovšem chtějí.

Takže se změnilo vlastně úplně všechno a jsem zpět u toho, že se změnilly podmínky. Jezdí se do zahraničí, jsou majálesy, poslední zvonění, na maturitu stačí 44 procent pro úspěch a našla bych i další data. Změnil se styl získávání informací. Žáci je mohou vyhledat, ale vtip je v tom, že nechtějí. My jsme třeba museli chodit na brigády, abychom „nebyli kavárna“ a naučili se manuálně pracovat. Dnes studenti nemají čas. Mají své koníčky, nebo chodí pracovat, aby si přivydělali na značkové zboží, nebo své záliby. Dříve jsme měli nějakou povinnost, s něčím pomoci doma, nebo na zahradě. Dnes mají povinnost rodiče, kteří musejí obsloužit svého malého Buddhu, aby byl v nirváně už teď. Existují však i výjimky, ale to jsou opravdu výjimky.

Jak jste spokojená se studenty v nynější době?

Já nemůžu říci, že jsem s nimi spokojená, nebo nespokojená. Musím začít u sebe, protože nejsem spokojená s tím, jak to ve školství dnes vypadá. Za svoji aktivní praxi mám téměř každý rok jiného ministra, který je řízený pokaždé jinou politickou zakázkou a každý z nich přinese svoji koncepci. Tu započne a za maximálně dva roky už je zase jiný ministr a pak se jakoby napravují škody z té koncepce předchozí, a to zase způsobí jiné nesmyslnosti. Dlouhodobě ve školství není jasná představa, co a jak by se mělo změnit. Změnily se podmínky a lidé se jejich vlivem mění, takže se mění přirozeně i žáci.

Demokracie znamená já mám práva, já, já, já, ale bohužel to je vše. Pokud nejsou uspokojeny moje potřeby, tak narůstá agrese, nespokojenost a s takovouto společností se dobře pracuje, snadno se ovládá, tam stačí pár drobků často formou slibů a stádo dobrovolně jde předem určenou cestou. Děti tento model vidí od mala a vyberou si z toho svoje „Já“. Mají všechna práva vyhrazena a chybí jim jedna prostá věc, soudnost. Sice jsem vystudovala vysokou školu, ale to dnes asi nemá tak velkou cenu, protože každý, kdo chodil do školy je na tento rezort odborník. Kdo si troufne říci lékaři, že neumí uříznout slepé střevo nebo právníkovi, že neumí zákoník? Procenta budou mizivá, na obou velmi často záleží náš život, či další existence, proto tedy v těchto případech nediskutujeme. Učitel – lékař – advokát – všichni vysokoškoláci, všichni platově někde jinde a jsem tam, kde je další problém. Společnost je konzumní, ta školství nefandí, protože měří materiálem a učitelská profese je ze své podstaty zástupcem duchovna.

6 Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnovala proměnám výuky na středních školách v Moravských Budějovicích v průběhu 20. století. Na začátku své práce jsem popsala historii města Moravské Budějovice, která sahá až do roku 1231. Dále jsem se okrajově věnovala jednotlivým panovnickým rodům a pánům, kteří se v Moravských Budějovicích během staletí vystřídali a ovlivnili chod města. V této kapitole jsem zmínila i místní významné osobnosti, které se zasloužili o rozvoj města a jeho politický a kulturní růst.

V další části se věnuji školství v Moravských Budějovicích. Tato kapitola je rozdělena na několik podkapitol, ve kterých se v jednotlivých časových obdobích věnuji historii českého školství s propojením školství v Moravských Budějovicích, od samotného vzniku školství, přes jeho vývoj, období za vlády Marie Terezie, obě světové války a školy, které ve městě již zanikly, až do dnešní doby. Prvotně jsem se zaměřila na problémy týkající se prostorů, které byly pro školy nevyhovující někdy i několik let. Soustředila jsem se především na to, jak se měnila výuka na těchto školách v průběhu let, jak na školách základních, tak i na školách středních. Dále se ve své práci zabírám základními školami, které se ve městě nacházejí dnes. Zajímám se o jejich vznik, vývoj a dnešní podobu. Následují informace o školách středních. Rovněž se zabírám jejich vznikem, vývojem, různými změnami v jejich působení a tím, jak fungují v dnešní době. U Gymnázia v Moravských Budějovicích zmiňuji i několik málo významných absolventů, kteří Gymnáziem prošli.

V poslední kapitole svojí práce, kde se nachází praktická část, jsem se snažila svoji práci využít v běžné praxi. Naplánovala jsem exkurzi po městě, ve které se žáci seznámí se základními památkami Moravských Budějovic. Dále si při procházce po městě prohlédnou bývalé budovy škol, a nakonec se podívají na nynější základní a střední školy, které ve městě působí. Během exkurze budou mít žáci k dispozici metodický list se základními kontrolními otázkami, který musí vyplnit.

Během zpracovávání materiálů ke své diplomové práci jsem se sama obohatila o mnoho informací, které se mnohdy netýkaly přímo školství. Při hledání informací v kronikách a knihách, které mi byly v archivu poskytnuty, jsem našla mnoho zajímavých informací o osobách z mé rodné obci a z nejbližšího okolí.

Domnívám se, že školství v Moravských Budějovicích je na vysoké úrovni, neboť má mnoholetou tradici díky své dobré geografické poloze. Pro místní střední školy bylo velkou výhodou, že se nacházejí na spojnici mezi Znojmem a Jihlavou. Již od počátku měly tedy výbornou dostupnost. Otázkou však zůstává, jak bude tato situace vypadat do budoucna, neboť vyhlášené jméno Gymnázia pomalu upadá. Škola řeší problémy s nedostatkem žáků několik posledních let. To je zapříčiněno asi rozvíjející se infrastrukturou a tím, že školy stejného, nebo velmi podobného typu se nacházejí ve všech okolních městech, kam si mohou žáci v dnešní době bez větších problémů dojet.

Při zjišťování informací o dnešní Střední škole řemesel a služeb jsem měla problémy s dohledáním školních kronik a informací, které pro mě byly zásadní. Kronika Středního odborného učiliště strojírenského je psaná pouze do roku 1999, poté jsem zjistila, že se psaní kroniky nikdo další neujal a tato činnost na škole zanikla. Stejný problém jsem měla i se Střední odbornou školou, která svoji kroniku také neměla, ale dočkala se jí až po sloučení s Gymnáziem. Doufám tedy, že se v nejbližší době najde někdo, kdo se této práci opět chopí. Byla bych velmi nerada, kdyby se toto období do budoucna stalo pro školy černou dírou.

7 Seznam zkratk

BOPO Třebíč – Boty, ponožky Třebíč

KSB – Královopolská strojírna Brno

OSP – Okresní stavební podnik

SVA Dačice – Státní výroba autodílů Dačice

SZP – Státní zemědělské podniky

ZMS Třebíč – Západomoravské strojírnny Třebíč

8 Seznam pramenů a literatury

Prameny

SOkA Třebíč, JECH, F. *Pamětní kniha Moravských Budějovic I., II., III., IIII.*

SOkA Třebíč, fond Gymnázium Moravské Budějovice, *Pamětní kniha 1911-1951.*

SOkA Třebíč, fond Střední škola řemesel a služeb, *Kronika učňovské školy.*

Literatura

Almanach gymnázia v Moravských Budějovicích: vydáný u příležitosti 75. výročí trvání školy v roce 1986. Moravské Budějovice: ředitelství a výbor SRPŠ gymnázia, 1986, 81 s.

Almanach ke 100. výročí založení Gymnázia Moravské Budějovice. Brno: Pro Gymnázium Moravské Budějovice vydalo vydavatelství F.R.Z, 2011, 247 s. ISBN 978-80-87332-29-0.

FIŠER, R. *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do roku 1945.* Třebíč: FiBox, 1997. ISBN 80-85571-12-9.

JAKUBÍČKOVÁ, A. *Komunismus na Vysočině: Případ Babice.* Jihlava 2001, 101 s. ISBN 80-238-7522-1.

JANOUSĚK, P. *Případ Babice.* Třebíč 2001, 119 s. ISBN 80-72210-40-8.

JECH, F. *Obrázky z dějin Moravských Budějovic.* In Padesátiletí městské spořitelny v Moravských Budějovicích 1875-1924. Moravské Budějovice: Městská spořitelna, 1925, s. 93. Uloženo v SOkA Třebíč, na pracovišti Moravské Budějovice.

KASPER, T. a D. KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky.* Praha: Grada, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4.

LEŽÁK, L. *Moravské Budějovice v odboji a utrpení v letech 1938-1945.* Moravské Budějovice, 1995.

MACEK, J. *Biskupství litoměřické.* Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 2005. 168 s. ISBN 80-7192-978-6.

MIKULÁŠEK, J. *Sejdeme se v nebi: životní příběh mladého kněze Jana Buly*. Brno 2003, 77 s. ISBN 80-239-3745-6.

NEKUDA, V. *Moravskobudějovicko: Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1997, 863 s. ISBN 80-8504875-2.

PADRNOŠOVÁ, J. *Konfesijní školství na Moravskobudějovicku, Jemnicku a Třebíčsku*. In *Západní Morava 2007: vlastivědný sborník, ročník XI*. Brno: Muzejní vlastivědná společnost v Brně, 2007, s. 165-170. ISBN 978-7275-0.

PADRNOŠOVÁ, J. *Přehled národních a městských škol Moravskobudějovicka a Jemnicka*. In *Západní Morava: vlastivědný sborník, ročník I*, 1997. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně pro okresní archivy Třebíč a Žďár nad Sázavou, 1997. s. 75-76. ISSN 1211-8931.

PADRNOŠOVÁ, J. *Vývoj školské správy do tereziánských reforem na Moravskobudějovicku, Jemnicku a Třebíčsku*. In *Západní Morava 2005: vlastivědný sborník, ročník IX*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2005, s. 36-49. ISBN 80-7275-062-3.

ZEJDA, R. *Babice*. Třebíč 2001, 189 s. ISBN 80-7268-149-4.

Články v regionálním tisku

Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: *Střední odborné učiliště strojírenské, nám. Míru č. p. 10. Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR. 1998.

Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: *Střední odborné učiliště zemědělské, Tovačovského sady, č. p. 79. Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR. 1998.

Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: *Základní škola I., ul. Havlíčkova, č. p. 933. Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR. 1998.

Jubilejní Zpravodaj Moravské Budějovice: *Základní škola T. G. Masaryka, nám. Svobody č. p. 903. Zvláštní vydání k 500. výročí udělení znaku, pečeti městu a potvrzení privilegií*. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko v Moravských Budějovicích za přispění Ministerstva kultury ČR. 1998.

ŠMÍD, J. *Historie a současnost moravskobudějovického školství*. In: Zpravodaj Moravské Budějovice. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, říjen 1982, s. 5-6.

ŠMÍD, J. *Historie a současnost moravskobudějovického školství*. In: Zpravodaj Moravské Budějovice. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, listopad 1982, s. 5-7.

ŠTÁVA, S. *Gymnázium a Střední odborná škola*. In: Zpravodaj: Moravské Budějovice. Moravské Budějovice: Městské kulturní středisko, 9/2004, s. 24-26.

ZVĚŘINA, F. *Vývoj školství v Moravských Budějovicích do 2. světové války*. In: Zpravodaj Moravské Budějovice. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, duben 1978, s. 6-7.

100. výročí trvání školy. In: Zpravodaj Moravské Budějovice: 1888-1988. Moravské Budějovice: Městská osvětová beseda, 1988, s. 1-2.

Internetové zdroje

BŘEZINA, M. *Historie školy*. Základní škola T. G. Masaryka Moravské Budějovice [online]. 2009, 21.2.2011 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <http://www.zsmb.cz/historie-skoly/d1022/p1=1003>

Databáze demografických údajů za obce ČR. [online]. [cit. 2018-11-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

DUBSKÝ, F. *Výroční zpráva o činnosti školy* [online]. 25.9.2018 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <http://www.gymsosmb.cz/uredni-deska/dokumenty-skoly>

Historie střední odborné školy [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <http://www.gymsosmb.cz/verejnost/historie-skoly>

Historie školy a základní informace [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.ssrs.cz/skola/historie-skoly-a-zakladni-informace>

Historie základní umělecké školy [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://www.zusmb.cz/o-nas/historie-skoly>

JIČÍNSKÁ, L. a P. JIČÍNSKÝ. *Jaroslav Palliardi: Jeho veřejná a politická činnost v Moravských Budějovicích* [online]. 22.3.2011 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.mbudejovice.cz/jaroslav-palliardi/d-434964>

JOHN, C. *Členové učené společnosti – Zesnulí členové – Lojda Zdeněk* [online]. Učená společnost České republiky [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.learned.cz/cz/clenove-ucene-spolecnosti/zesnuli-clenove/lojda-zdenek.html>

Lesonice '87. Stroje v lese: vše o lesní technice [online]. 2014 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: http://www.strojvlese.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=299:lesonicea87&catid=86:souteze&Itemid=342

Nabídka oborů, přihlášky, informace. Střední škola řemesel a služeb Moravské Budějovice [online]. 2009 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://www.ssrs.cz/prehled-oboru/ms-35887/p1=35862>

Na Německém velvyslanectví budou oceněni učitelé němčiny [online]. 13.6.2013 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.cianews.cz/cs/w37593-na-nemeckem-velvyslanectvi-budou-oceneni-ucitele-nemciny>

NEUWIRTHOVÁ, Eva. *Vysočina poprvé v historii udělila tituly Učitel Vysočiny* [online]. 29.3.2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: http://m.kr-vysocina.cz/vismo5/dokumenty2.asp?id_org=450008&id=4094865&n=vysocina-poprve-v-nbsp-historii-udelila-tituly-ucitel-vysociny&p1=1013

RADOBERSKÁ, H. *Historie města: Z dějin Moravských Budějovic.* Město Moravské Budějovice: Oficiální web města [online]. 2007, 26.11.2007 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://www.mbudejovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id=42807>

Školský zákon v účinném znění od 15. 2. 2019 [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>

Ústava Československé republiky 1948. Poslanecká sněmovna Parlamentu České Republiky [online]. Praha [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html

Vládní nařízení o pedagogických institutech. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. Praha [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=87&r=1962>

VLK, F. *Okupace vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968* [online]. Srpen 2018 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://besedamb.cz/zpravodaj/archiv-zpravodaju-2018>

Základní škola Moravské Budějovice, Dobrovského 11. Moravské Budějovice. Oficiální web města [online]. 2011 [cit. 2019-03-21] Dostupné z: http://www.mbudejovice.cz/vismo/o_utvar.asp?id_u=9544

9 Seznam příloh

A. Textové přílohy

Příloha 1 – Seznam ředitelů Gymnázia Moravské Budějovice od jeho vzniku až do současnosti

B. Obrazové přílohy

Příloha 1 – Vlajka a znak Moravských Budějovic

Příloha 2 – Střední škola řemesel a služeb Moravské Budějovice – současný stav

Příloha 3 – Střední odborná škola Moravské Budějovice – současný stav

Příloha 4 – Gymnázium Moravské Budějovice – současný stav

Příloha 5 – Základní a praktická škola Moravské Budějovice – současný stav

Příloha 6 – Základní škola T. G. Masaryka – současný stav

Příloha 7 – Základní škola Moravské Budějovice, Havlíčkova ulice č. p. 933 – současný stav

Příloha 8 – Základní umělecká škola – současný stav

Příloha 9 – Gymnázium Moravské Budějovice – stavba v roce 1913

A. Textová příloha

Příloha 1 – Seznam ředitelů Gymnázia Moravské Budějovice od jeho vzniku až do současnosti

Josef Fišer, PhDr.	1911-1938
Jan Malý	1938-1940
Josef Machát	1940-1942
Bohumil Roztočil, Dr.	1942-1945
Josef Machát	1945-1948
Vladimír Javůrek, PhDr.	1948-1952
František Svoboda	1952-1956
Karla Sobotková	1956-1965
Josef Šmíd, Ing.	1965-1988
Pavel Vandas, Mgr.	1988-2001
Karel Dohnálek, Ing.	2001-2004
Stanislav Šťáva, Ing.	2004-2016
František Dubský, Mgr.	2016-

A. Obrazová příloha

Příloha 1 – Vlajka a znak Moravských Budějovic

Vlajka města

http://mesta.vlajky.org/nahled-velky/moravske_budejovice.png

Znak města

<http://www.infomb.cz/wp-content/uploads/znak-m%C4%9Bsta-1-212x300.jpg>

Příloha 2 - Střední škola řemesel a služeb Moravské Budějovice – současný stav

<https://www.ssrs.cz/data/slideshow/16/img-1627-see1q2uye.JPG>

Příloha 3 – Střední odborná škola Moravské Budějovice – bývalá budova

https://d48-a.sdn.szn.cz/d_48/c_img_G_C/msU0uB.jpeg?fl=res,600,400,3,ffffff

Příloha 4 – Gymnázium Moravské Budějovice – současný stav

https://d48-a.sdn.szn.cz/d_48/c_img_H_D/jo40Mo.jpeg?fl=res,600,400,3,ffffff

Příloha 5 – Základní a praktická škola Moravské Budějovice – současný stav

http://www.specmb.cz/VismoOnline_ActionScripts/Image.ashx?id_org=400083&id_obrazky=8867

Příloha 6 – Základní škola T. G. Masaryka – současný stav

<https://i.ytimg.com/vi/17402Bdi4DY/maxresdefault.jpg>

Příloha 7 – Základní škola Moravské Budějovice, Havlíčkova ulice č. p. 933 – současný stav

https://portal.csicr.cz/A03/dd459b5d609941eda34e312b5fbcfaf3_skola.jpg

Příloha 8 – Gymnázium Moravské Budějovice, nová budova – současný stav

<http://www.gymsosmb.cz/wp-content/uploads/photo-gallery/areal-skoly/thumb/Budova%20gymnazia%201.jpg>

Příloha 9 – Gymnázium Moravské Budějovice – stavba v roce 1914

<http://www.gymsosmb.cz/wp-content/uploads/photo-gallery/areal-skoly/thumb/0Stavba%20G1914.jpg>

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Janíčková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, PhD.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Proměny výuky na středních školách v Moravských Budějovicích v průběhu 20. století s přihlédnutím k dějinám města a základních škol
Název práce v angličtině:	Changes of education at high schools in Moravské Budějovice through the 20th century in regard to history and primary schools into account.
Anotace:	Tato diplomová práce se zabývá historií školství a pedagogiky v Moravských Budějovicích od vzniku středních škol do současnosti.
Klíčová slova:	Moravské Budějovice, dějiny školství, střední školy
Anotace v angličtině:	This thesis is focused on the history of education and pedagogy in Moravské Budějovice from the beginning to the present.
Klíčová slova v angličtině:	Moravské Budějovice, history of education, secondary schools
Přílohy vázané v práci:	A. Obrazové přílohy Příloha 1 – Vlajka a znak Moravských Budějovic Příloha 2 – Střední škola řemesel a služeb Moravské Budějovice – současný stav

	<p>Příloha 3 – Střední odborná škola Moravské Budějovice – současný stav</p> <p>Příloha 4 – Gymnázium Moravské Budějovice – současný stav</p> <p>Příloha 5 – Základní a praktická škola Moravské Budějovice – současný stav</p> <p>Příloha 6 – Základní škola T. G. Masaryka – současný stav</p> <p>Příloha 7 – Základní škola Moravské Budějovice, Havlíčkova ulice č. p. 933 – současný stav</p> <p>Příloha 8 – Základní umělecká škola – současný stav</p> <p>Příloha 9 – Gymnázium Moravské Budějovice – stavba v roce 1913</p>
Rozsah práce:	68
Jazyk práce:	Český